Helyi Fejlesztési Stratégia

2024. 11. 28.

Készítette: TMVJE Munkaszervezet

Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület

Tartalom

Rövidítések jegyzéke ... 3
Bevezetés ... 4
1. A HFS és a KAP ST kapcsolata ... 4
2. A HFS előkészítése, tervezésének szervezése ... 6
3. A HFS által lefedett terület és lakosság meghatározása ... 8
4. Horizontális célok ... 10
4.1 Esélyegyenlőség ... 10
4.2 Fenntarthatóság és környezetvédelem ... 11
5. A 2014-2020-as programozási időszakra és az átmeneti időszakra (2021-2022) vonatkozó HFS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések ... 12
6. Külső koherenciák azonosítása ... 15
7. Helyzetfeltárás ... 18
7.1 Helyi és helyzeti energiák bemutatása ... 18
7.2 SWOT analízis ... 25
8. A stratégia beavatkozási logikája ... 28
8.1 A stratégia jövőképe ... 29
8.2 A stratégia célhierarchiája ... 29
9. Cselekvési terv ... 30
9.1 Az intézkedések leírása ... 30
9.2 Együttműködések ... 37
9.3 Kommunikációs terv ... 39
9.4 Egyéb, a HACS által megvalósított projektek ... 40
10. Monitoring és Indikátorok ... 40
10.1 Monitoring ... 42
10.2 Az indikátorok megadása ... 44
11. Indikatív pénzügyi terv ... 46
Mellékletek ... 47

Rövidítések jegyzéke

EU Európai Unió

HACS Helyi Akciócsoport

HBB Helyi Bíráló Bizottság

HF Helyi Felhívás

HFS Helyi Fejlesztési Stratégia

IH Irányító Hatóság

KAP Közös Agrárpolitika

KAP ST Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv

LEADER Közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében

SWOT Erősségek, Gyengeségek, Lehetőségek, Veszélyek elemzés módszer

VP Magyarország - Vidékfejlesztési Program 2014 - 2020

Bevezetés

A Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület 56 fős tagsággal rendelkezik. Ebből tizenkilenc tag– a tizenkilenc települési önkormányzat - képviseli a közszférát, 14 civil szervezet a civil szférát 12 vállalkozó a vállalkozói szférát, valamint 11 magánszemély is tagja az Egyesületnek, így a képviselt szférák közötti optimális arány is teljesül a tagság összetételét illetően.

A HACS fő döntéshozó szerve a Közgyűlés. Az egyesület működését az Elnökség felügyeli, valamint részt vesz a HFS megalkotásában. Az Elnök a munkaszervezet vezetőjének a munkáltatója. A HFS tervezést a Tervezői Csoport végzi a Munkaszervezet tagjaival. A Helyi Bíráló Bizottság a tervezési területen felügyeli a pályázatok HFS céljainak való megfelelését.

Az Elnökség a munkaszervezeten keresztül végzi a stratégia megvalósításával kapcsolatos feladatokat. A munkaszervezet 2016. szeptember 30. napjától 1 fő projektmenedzser és 1 fő iroda koordinátor teljes munkaidős foglalkoztatásán keresztül végzi tevékenységét. A projektmenedzser képzettsége és szakirányú tapasztalata a területfejlesztési feladatok ellátásához megfelelő. A szükséges fejlesztési és pénzügyi menedzseri kompetenciák rendelkezésre állnak. Az egyes szakfeladatok biztonságos elvégzése érdekében 1 fő részmunkaidős projektmenedzser és 1 fő részmunkaidős irodavezető foglalkoztatott jogviszonya valósul meg.

A munkaszervezet Makó város főterén egy szolgáltató irodaházban Makó Város Önkormányzatától 20 m2-es korszerűen berendezett irodát bérelt tárgyaló helyiséggel. Az iroda informatikai ellátottsága a nagyobb tömegű feladat ellátásához is kielégítő mennyiségű és minőségű. Az Egyesület honlappal rendelkezik.

Az előző fejlesztési időszak alkalmas volt arra, hogy magasabb szintre lépjen egyfajta közös gondolkodás arról, hogy milyen lehetőségek előtt állunk, a rendelkezésünkre álló fejlesztési forráskeret pedig arra ösztönzi a tervezőket, pályázókat, hogy előre látóan, körültekintően, és együttműködve készüljenek fel a 2024-2027-es tervezési időszakra. Lépten-nyomon találkoztunk az összefogás szándékával, úgy önkormányzati, mind civil vonatkozásban. Ez mindenképpen azt jelzi, hogy van esélyünk át lépni a felmerült problémákon, és közös erővel, összefogással elérhetjük a fejlesztési források hatékony felosztását a Tisza és Maros vidékén.

1. A HFS és a KAP ST kapcsolata

A KONKRÉT KAP-CÉLKITŰZÉS kódja és leírása

SO8 - A foglalkoztatásnak, a növekedésnek, a nemek közötti egyenlőségnek – és többek között a nők mezőgazdasági tevékenységekben való részvételének –, a társadalmi befogadásnak és a helyi fejlesztésnek az előmozdítása a vidéki térségekben, a körforgásos biogazdaságot és a fenntartható erdészetet is beleértve.

Az EREDMÉNYMUTATÓ kódja és leírása

R.38 A helyi fejlesztési stratégiák által érintett vidéki népesség aránya

A KAP ST „RD57_R15_LDR_77 - LEADER stratégiák elkészítése és végrehajtása" megnevezésű beavatkozása tartalmazza a LEADER támogatáshoz kapcsolódó kereteket.

Ez a beavatkozás a vidéki térségek és közösségek területileg kiegyensúlyozott fejlesztésében jelentős szerepet vállaló, az ország térségeiben már működő vagy megalakuló HACS-ok számára biztosít támogatást. Az intézkedés keretében a HACS-ok a KAP ST céljaihoz illeszkedő, a helyi fejlesztési igényeknek megfelelő HFS-t dolgoznak ki. Az IH által jóváhagyott HFS-ben a HACS-ok olyan fejlesztési célokat határoznak meg, amelyeket a térségi szereplők valósítanak meg.

A HFS-t annak tartalma és minősége, valamint a megvalósításhoz szükséges kapacitás alkalmassága alapján az IH hagyja jóvá. A HFS-ek tartalmának kialakítása a HACS-ok kizárólagos feladata és felelőssége, amelyhez a beavatkozás biztosítja a szükséges pénzügyi keretet. Amennyiben egy HFS a kiválasztási kritériumok alapján nem fogadható el az IH által, az visszaküldésre kerül javítás céljából az érintett HACS részére.

A HACS működtetéshez kapcsolódó tevékenységek mellett, a HACS legfontosabb feladata a helyi közösség motiválása, aktivizálása és segítése úgy, hogy az új lehetőségek, ötletek felszínre kerüljenek és megvalósuljanak a HFS céljainak megfelelően, továbbá a HFS közösség általi kidolgozása és megvalósítása, valamint a hálózatépítés más HACS-okkal belföldön és a határon túl. Ennek keretében a HACS-ok támogathatják a projektötletek pályázattá történő kidolgozását is, amennyiben a projekt megvalósítása a HFS céljaihoz illeszkedik.

A LEADER program hét alappillérének megvalósítása

1) Területalapú megközelítés: a Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület LEADER HACS által lefedett terület egy homogén, összefüggő vidéki egység, ami a tervezési területen megfelel a járási közigazgatási határoknak. A működési terület településeit és lakóit a közös identitás, hagyományok, szokások, történelem vagy akár földrajzi helyzetük köti össze. Ez a megközelítés működőképes, a valós igények jobban körülhatárolható és pontosabb fellépéseket tesz lehetővé. Az akciócsoport a szomszédos Hódmezővásárhelyi és Makói járás településeit foglalja magába.
2) Alulról építkező megközelítés: egyes fejlesztések, programok megvalósulása eredményesebb és hatékonyabb, ha a helyi viszonyokat, erőforrásokat ismerő helyi lakosok, szervezetek fogalmazzák meg az elérni kívánt célokat, fejlesztési igényeket. A HFS megfogalmazása során Egyesületünk ösztönzi a helyi szereplőket, hogy vegyenek részt a közös munkában, gondolkodjanak közösen térségük jövőjének fejlesztésében. A „bottom-up", vagyis alulról építkező típusú koncepcióknál kiemelt jelentőségű a helyi közösségfejlesztés, az együttműködés, a mindenki számára kezdeményező stratégia kidolgozása és annak végrehajtása.
3) Innovativitás: a sajátos, alulról jövő szükségletek feltárásának kiemelt szerepe van az újítások tekintetében. A stratégiánk innovatív jellege a helyi erőforrásokra támaszkodik, tapasztalataink szerint valamennyi fejlesztési célterületen jelennek meg egyedi, új ötletek helyi szinten. A szervezeti és döntési struktúra lehetővé teszi az innovációk felismerését és támogatott célok közé történő hatékony beemelését.
4) Integrált megközelítés: a HFS egyik legfontosabb alapja nem egy ágazat fejlesztési programja, hanem a vidéki térségünk fejlesztésére irányuló tevékenységek és ágazatok közötti kapcsolat. A közösen megfogalmazott stratégiákban az intézkedések bármilyen szinten történő, multiszektorális megközelítése, összekapcsolása pozitív hatásokat indukál, hozzájárul a program sikerességéhez.
5) Sajátos irányítási és finanszírozási módszerek: a Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület LEADER HACS esetében a decentralizáltság többek között a döntéshozatalban és a rendelkezésre álló források felhasználásában mutatkozik meg. Ez a sajátosság a helyi igényekre reflektál. Az elv alapja, hogy a térség problémáit a helyi szereplők ismerik leginkább, így ők a legkompetensebbek a fejlesztések kidolgozásában és megvalósításában. Egyesületünk felépítése ezen rendezőelv alapján történt.

6) Hálózatépítés, együttműködés: a Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület LEADER HACS és egyéb szervezetek közötti hálózatok meglétének alapja a helyi tapasztalatok, jó gyakorlatok és eredmények terjesztése, cseréje, a tudás, akár a munkamódszerek továbbadása. A hálózatépítés hozzájárul az elszigeteltebb vidéki térségek integrálásához és fejlesztéséhez. A hálózatok révén a HACS-ok együttműködésben is fogalmazhatnak és valósíthatnak meg fejlesztési célokat. Az együttműködés megyei szinten folyamatos.
7) Helyi partnerség(ek), HACS-ok helyi szintű szerepvállalása: a háromoldalú partnerségek központi szerepet töltenek be a LEADER programban. A Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület LEADER HACS által koordinált stratégia megfogalmazása és megvalósítása a különböző szervezetek és ágazatok képviselői együttműködésében valósul meg, kiemelve a kölcsönös érdekeken alapuló partnerségek kialakítását, mélyítését.

Irányadó jogszabályok:

- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2021/1060 RENDELETE az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra, a Kohéziós Alapra, az Igazságos Átmenet Alapra és az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alapra vonatkozó közös rendelkezések, valamint az előbbiekre és a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapra, a Belső Biztonsági Alapra és a határigazgatás és a vízumpolitika pénzügyi támogatására szolgáló eszközre vonatkozó pénzügyi szabályok megállapításáról
- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2021/2115 RENDELETE a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

2. A HFS előkészítése, tervezésének szervezése

1, A tervezési folyamat átláthatósága

A folyamat átláthatóságát a ciklusok minden állomása esetén a tervezéssel megbízott munkaszervezet biztosítani tudja. A korábbi LEADER programoknak köszönhetően rendelkezünk azzal a kapcsolati hálóval, amely a tervezés széles nyilvánosságát biztosítja. A folyamat elsősorban elektronikus kommunikáció útján kerül kivitelezésre. Az Egyesület honlappal, valamint a munkatársak elektronikus postafiókkal rendelkeznek. Munkaidőben a telefonos és személyes elérhetőség biztosított a munkaszervezet irodájában. A tervezést megalapozó kérdőíves adatgyűjtés és projekt ötletgyűjtés dokumentum alapon történik. A projektötlet gyűjtés személyes átvétellel és elektronikus úton is történt. Projekt ötletet bárki benyújthat, az adatlap a honlapról is elérhető. A projektötlet értékelésére (LEADER kapcsolódás, más programokhoz csatlakozási lehetőség) az átvétel alkalmával szóban személyes keretek között történik, így a visszacsatolás is közvetlen. A tervezési folyamat egyes szakaszait érintő aktusokat és a tervezői csoport tevékenységét megfelelően dokumentáltuk.

2, A közösség bevonása érdekében végzett tevékenységek bemutatása

A folyamatot az alábbi mérföldkövek szerint határoztuk meg:

- A tervezés megkezdésének kommunikációja

A tervezés megkezdésének tényét a IH által biztosított előadásanyagok, jogszabályok, valamint egyéb módon megkapott információk alapján az egyesület tagságán keresztül az érintett célcsoportok felé közöltük.

- Tervezői szakértői csoport összeállítása

A tervezői szakértői csoportba az előző LEADER programban megszerzett tapasztalatok alapján a térségből a téma iránt érdeklődő és tapasztalattal rendelkező önkormányzati vezetőket, valamint az erősebb térségi beágyazódással rendelkező civil szervezeteket és vállalkozói érdekképviselőket hívtuk meg.

- A tervezés megalapozásához projektgyűjtő adatlapok és kérdőívek megtervezése

A tervezői munka egyik sarokpontjaként a megalapozó munkához szükséges dokumentum anyag összeállítása került meghatározásra. A csoport a tartalmat összeállította, véleményezte, módosította, jóváhagyta.

- Térségi fórumokon, üléseken, rendezvényeken való megjelenés

A széleskörű nyilvánosság elérése érdekében a térségi nyilvános, vagy szektor specifikus rendezvényeken, üléseken munkatársaink részt vettek és tájékoztató munkát végeztek. A kivitelezést a térségi polgármesterek bevonásával végeztük. A kommunikáció több csatornán hely specifikusan történt.

- Stratégia elfogadásának előkészítése

A beérkező eredmények feldolgozása, a stratégiát megalapozó megállapítások megvitatása és az irányvonalak kijelölése.

3, Tervezésben részt vevők

A tervezésben közvetett és közvetlen módon a térség önkormányzati, civil vállalkozói és lakossági szegmense is részt vett. A tervezői csoportban 3 önkormányzatot képviselő tervező, 3 civil szervezetet (ebből 2 vállalkozói érdekképviseletet ellátó) és 1 vállalkozó vett részt. **Pitvaros** polgármestere településvezetőként lendületesen képviseli a déli határszélen fekvő, nagy hagyományokkal rendelkező Pitvaros község érdekeit. **Földeák polgármestere** tapasztalt nagyközségi polgármesterként közvetíti a műemlékekben gazdag és színes civil/kulturális életet magáénak mondható Földeák érdekeit. **Kövegy község polgármestere** a gazdasági fejlesztését viseli szívén, lakosainak életminőségét szem előtt tartva vesz részt a tervezői és a döntési folyamatokban. A **Hódmezővásárhelyi Gazdasági Egyesület elnöke**, amely egyesület közös érdekeik mentén összefogja a Hódmezővásárhelyen és környékén működő vállalkozókat, legfontosabb céljául a munkahelyteremtés ösztönzését, a működő vállalkozások támogatását tűzte ki céljául. A **Jobb Makóért Egyesület elnöke** a fiatalok problémáit, igényeit jelzi a tervezés során, kezdeményezései a nagycsaládosok kérései nyomán is születnek. Makói mezőgazdasági vállalkozó főállású agrárszakember, aki összefogja a **Csanád és Térsége Gazdakör** népes tagságát. A Gazdakör legfontosabb célkitűzése a hagyományőrzés, a pályázati lehetőségek ismerete, a közösségépítés. **Apátfalvi** egyéni vállalkozóként dolgozó pályázatkészítési szakember, a szolgáltató szektor aktuális problémáival kapcsolatban tevékenyen részt vesz a CSMAK szolgáltatói tagozati életében.

4, Közösség részvételének eredményei

A tervezési megalapozó időszakban 46 db önkormányzati fejlesztési irányvonalak javaslatait tartalmazó projektötlet, 12 db civil és 34 db vállalkozói projektötlet érkezett az Egyesület munkaszervezetéhez. Ezek az adatlapok már projektgazdákat, tervezett összegeket, illetve

részletes leírást tartalmaztak az egyes elképzelésekkel kapcsolatosan. A fórumokon magas volt a civil szervezetek, vállalkozók, mezőgazdasági őstermelők részvételi aránya. Több olyan alkalom is volt, amelyen már nem hangzott ismeretlenül a LEADER vidékfejlesztési modellje, az előző ciklus sikeres pályázói már tapasztaltan és felkészülten, konkrét kérdésekkel érkeztek a rendezvényekre. Az adatlapok és azok összegzése a stratégia mellékleteiben megtalálható.

5, A közösség részvételét alátámasztó események

A Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület a HFS elkészítésének megalapozása érdekében 2022. október 29. és november 30. között folyamatosan konzultációt folytattak a tag önkormányzatok polgármestereivel és fejlesztésekkel foglalkozó munkatársaival a tervezési kérdésekkel kapcsolatban. A kapcsolatfelvétel és a tárgyalások személyesen, telefonon, illetve más elektronikus formában történt.

	Helyszín	Dátum	Témák	Részt vevők száma
Fórumok	Vállalkozásfejlesztési Iroda, Hódmezővásárhely	2022.09.15.	Fejlesztési szükségletek a térségben	6 fő
	Vállalkozásfejlesztési Iroda, Hódmezővásárhely	2022.09.26.	Fejlesztési szükségletek a térségben	5 fő
	Vállalkozásfejlesztési Iroda, Hódmezővásárhely	2022.09.29.	Fejlesztési szükségletek a térségben	8 fő
	Csanád és Térsége Gazdakör, Makó	2022.11.18.	Fejlesztési szükségletek a térségben	28 fő
	Gazdasági Egyesület, Hódmezővásárhely	2022.11.25.	Fejlesztési szükségletek a térségben	42 fő
	Csanád és Térsége Gazdakör, Makó	2022.12.09.	Fejlesztési szükségletek a térségben	38 fő
	Földeák Polgármesteri Hivatal, Földeák	2023.01.23.	Fejlesztési szükségletek a térségben	16 fő
Munkacsoporti/ Tervezői ülések, megbeszélések	LEADER munkaszervezet iroda, Makó	2023.01.06.	Adatlapok feldolgozása	8 fő
	LEADER munkaszervezet iroda, Makó	2023.01.13.	Intézkedések kidolgozása	7 fő

3. A HFS által lefedett terület és lakosság meghatározása

A KAP ST-ben foglaltak szerint - folytatva a 2014-2020-as programozási időszak gyakorlatát - a LEADER beavatkozás területi hatálya lefedi az ország összes vidékinek minősülő települését. A HFS-sel lefedni kívánt terület lakosságszáma minimum 10 ezer fő és maximum 150 ezer fő lehet, és egy település csak egy HACS-hoz tartozhat.

a) A lefedni kívánt települések mérhető jellemzői, összefoglaló adatai (pl. területméret, lakosságszám).

A Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület tervezési területe tizenkilenc települést foglal magába a Makói és a Hódmezővásárhelyi járás területének fuzionálásával, amely tizenöt községet és négy várost tartalmaz.

A HACS által lefedett terület 1397 km^2 nagyságú, 98 648 fő lakosságszámmal rendelkezik. A jogszabályban lefektetett szabályozásoknak megfelelően a tervezési terület településeiből Hódmezővásárhely és Makó csak külterülettel lesz jogosult pályázni a LEADER forrásokra, mert a lakosságszámuk meghaladja a 10 000 főt. Így ennek tekintetében a HACS fejlesztési forrása a tervezési terület 32 673 fős lakosságszámát fogja szolgálni.

A HACS tervezési területének települései és lakosságszámuk:

A HACS települései a következők: Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádalberti, Csanádpalota, Földeák, Királyhegyes, Kiszombor, Kövegy, Magyarcsanád, Makó/külterület, Maroslele, Nagyér, Nagylak, Óföldeák, Pitvaros, Hódmezővásárhely/külterület, Mártély, Mindszent, Székkutas.

A lakosságszámukat tartalmazó táblázatot a 3. számú melléklet tartalmazza.

A két járás alkotta térséget helyi és országos jelentőségű védett természeti területek és értékek jellemzik, valamennyi település területe statisztikailag körülhatárolt, földrajzilag összefüggő terület. A közösség területét kiterjedt NATURA 2000 hálózatba tartozó területek, gazdag élővilág, kimagasló táj-és tájképi értékek jellemzik. Ebben a tizenkilenc települést alkotó csoportban a közös múlt, a közös problémák, az egymásra utaltság, a már kialakult kulturális, funkcionális, közigazgatási és egyéb együttműködések determinálják a közös jövőbeni együttműködést is. A közös történelmi múlt jelenre vetített hatása a térségben kialakult kulturális és vallási sokszínűség.

b) Korábbi együttműködések, megvalósult közös projektek, összefogások

Tekintettel arra, hogy a 2014-2020 közötti időszakban a fő irányvonalat a járási határok adták az akciócsoportok fejlesztési területeinek kialakítására vonatkozóan, ezért az előző ciklus két tervezési területe a következő években is egy egységként fog funkcionálni. Korábban a járási székhelyek szoros együttműködéséből következően a települések esetében az önkormányzati és településfejlesztési közös munka zavartalan volt.

Az Egyesület a VP6-19.3.1-17 kódszámú A LEADER- Helyi Akciócsoportok együttműködési tevékenységeinek előkészítése és megvalósítása című felhívásra nem adott be kérelmet, de az akciócsoport települési önkormányzatai Székkutas Község Önkormányzatának vezetésével példaszerű együttműködést valósítottak meg egy egész térséget átölelő kerékpáros túraútvonal kialakításában, amelyben az egyesület munkaszervezete tanácsadóként vett részt.

Projekt rövid összefoglalója	Részt vevő tagok	Megítélt támogatási összeg	Megvalósítás állapota

Tisza-Maros értékei komplex kerékpáros túraútvonal kialakítása (18 db kerékpáros pihenőhely, web fejlesztés, rendezvények)	Az akciócsoport települési önkormányzatai, térségi turisztikai vállalkozások, kerékpáros szervezetek	34 895 012 Ft	Megvalósult

c) Személyes kapcsolattartást, segítségnyújtást elérhetővé tevő központ

Minden térségben az összehangolt fejlesztési munka elsőszámú felelősei az önkormányzati delegáltak. Ők rendelkeznek azokkal a helyi kapcsolati tőkével és ismertséggel, amelyen keresztül az információáramlás alapjai biztonsággal lefektethetők. Térségünkben is a stratégia elérését elsősorban a települési önkormányzatokon keresztül látjuk biztosítottnak, azzal, hogy a munkaszervezet nyitott és bárki által elérhető. A munkaszervezet irodája Makón található, ahol 2 fő térségfejlesztő menedzser koordinálja a helyi fejlesztési munkát és biztosítja a kommunikációt a tagság, döntéshozók és a térségi szereplők között. A kommunkiáció személyes találkozókkal, irodai ügyfélfogadással, telefonos konzultációkkal és elektronikus levelező rendszerek segítségével történik.

4. Horizontális célok

4.1 Esélyegyenlőség

A HFS tervezésekor kiemelt szempont az esélytudatosság kifejezése, a helyi szintű kapacitásfejlesztés, a vidéki szereplők bevonása, aktivizálása közösségi akciók, szemléletformálás, amely magában foglalja az esélyegyenlőség, a társadalmi befogadás és a szegénység elleni küzdelem témájú érzékenyítést, kapacitásfejlesztést.

A dokumentum nem közvetít szegregációt, valamint törekszik csökkenteni az egyes csoportokra vonatkozó meglévő előítéleteket.

Kiemelt fontosságú a megkülönböztetés mentes kiválasztási rendszer: a HACS döntéshozó testületében (amely alatt a Helyi Bíráló Bizottságot értendő) legalább egy nő és legalább egy fiatal személy (legfeljebb 41. életévét még be nem töltött személy) szerepel.

Az EU alapelveinek mentén egyaránt biztosítani kell mindenki számára a minőségi, fenntartható és megfizethető szolgáltatásokhoz való egyenlő és időben történő hozzáférést, különös tekintettel, a fogyatékossággal élőkre, a gyermekekre és a hátrányos helyzetű csoportokra.

A helyi közösség kialakításának fázisában csatlakoztak a fogyatékkal élők térségi karitatív civil ernyőszervezete (Tiszta Szívvel Egyesületért Közhasznú Alapítvány), valamint a tanácsadási és javaslati joggal a kiemelt civil roma érdekvédelmi szervezet (Együttélés Cigány Érdekvédelmi Szervezet). A Helyi Közösség az esélyegyenlőség maximális figyelembevételének érvényesüléséhez a Tervezést Koordináló Csoport tanácsadási joggal rendelkező tagjai sorába választotta a fenti szervezetek képviselőit.

Az Együttélés Cigány Érdekvédelmi Szervezet roma szervezetei és vállalkozói közösen állították össze projektelképzeléseiket, melynek eredményeként több projektötlet került figyelembevételre az intézkedések kidolgozásánál. Szintén figyelembe vettük a mozgáskorlátozott egyesület javaslatait, mely javaslatok az egyesület részéről minden esetben egyeztetésre került a többi fogyatékkal élő szervezet képviselőjével, így komplex módon érvényesítve a fogyatékkal élők esélyegyenlőségét az alábbi tervezési elvek mentén:

• Társadalmi méltányosság: Hozzájárul a vidéken élők megélhetésének javításához, a szegénység leküzdéséhez, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózásához.

• Nemzedékek közötti igazságosság és társadalmi esélyegyenlőség: Elősegíti nők, gyermekek, idősek, fogyatékkal élők esélyegyenlőségét.

• Tudásalapú vidékfejlesztés: Elősegíti a térségi szervezetek és lakosok képzését, hozzáférését az információhoz, a gazdálkodást támogató helyi szellemi kapacitások, szolgáltatások kiépítését.

• Társadalmi kohézió: Segíti, hogy a vidéki közösségek kitalálják saját jövőképüket, identitásukat, továbbá támogatja a társadalmi problémák közös megoldását.

• Társadalmi részvétel: Elősegíti a helyi közösségben a civil és szakmai szervezetek részvételét a vidékfejlesztési döntésekben, támogatja a vidéki civil társadalom önszerveződését és a gazdatársadalom fejlődését.

A tervezett intézkedésekhez tartozó bírálati és értékelési szempontok alapján az esélyegyenlőségi célcsoportokhoz tartozók által kezdeményezett projekt javaslatok, valamint a célcsoportokhoz tartozók foglalkoztatását tartalmazó projektek pozitív diszkriminációban részesülnek.

4.2 Fenntarthatóság és környezetvédelem

A Helyi Fejlesztési Stratéga intézkedései és a kialakításra kerülő értékelési rendszere az alábbi módon támogatja a környezeti fenntarthatóságot:

• Az intézkedések kialakításakor figyelembe veszi a természeti értékek, a biológiai sokféleség, a genetikai állomány és a természetes térszerkezet megőrzését (természetmegőrző vidékfejlesztés).

• A gazdálkodási tevékenységek ösztönzése során az erőforrás-igény és környezethasználat figyelembe veszi a környezet korlátozott eltartó képességét és a helyi természeti adottságokat (ökologikus vidékfejlesztés)

• Az értékelési rendszerrel törekszik a szennyezések és a hulladékok kibocsátásának megelőzésére, illetve ahol ez nem lehetséges, e kibocsátások minimalizálására, a helyi környezetet csak az eltartó képességéig terheli (szennyezés megelőzés, minimalizálás).

• Pozitív diszkriminációban részesíti a felhasznált ipari nyersanyagok és energiahordozók mennyiségének, a szállítási és raktározási igények csökkentését (dematerializáció).

• Az intézkedések elősegítik a hulladékok, mezőgazdasági melléktermékek újrahasznosítását (újrahasznosítás).

• A meg nem újuló természeti erőforrások és lételemek igénybevételét minimálisra szorítja (takarékosság a kimerülő készletekkel).

• A feltételesen megújuló természeti erőforrások és környezeti elemek készleteit, állapotát és önszabályozó képességét fenntartja és ezeket csak megújuló képességük mértéke és üteme figyelembevételével veszi igénybe (értékvédő gazdálkodás a megújuló erőforrásokkal).

• Elősegíti a fenntartható közlekedéspolitika, fenntartható energiapolitika, az ökológiai szemléletű tájgazdálkodás érvényre juttatását (ágazati integráció).

A tervezett intézkedésekhez tartozó projekt javaslatok bírálatánál előnyt jelentenek a fentiek figyelembe vételével kidolgozott fejlesztési elképzelések.

5. A 2014-2020-as programozási időszakra és az átmeneti időszakra (2021-2022) vonatkozó HFS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

A 2014-2020 közötti Európai Uniós fejlesztési ciklusban a Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület célja az volt, hogy a vidék fejlődjön, a térséghez rendelt, fejlesztésre szánt pénzeszközök megérkezzenek a végpontokhoz, és ezek nyomán továbblépjen egy-egy önkormányzat, vállalkozás vagy társadalmi szervezet, esetleg egyházközség.

Az előző felsorolás nem véletlen, hiszen a pályázatok kiírásánál a központi akarat is gondolt minden egyes szegmensre, valamint mi, a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák megalkotói is első sorban azzal a szándékkal jártunk el, hogy a társadalom legszélesebb körébe jussanak el a források. Támogatni tudtuk az adószámos magánszemélyeket az őstermelőket és a mikrovállalkozásokat. Lehetőségeink nem terjedtek ki a közép- és nagyvállalatok támogatására sem, de ezek forrásigényét más operatív programok biztosították.

A helyi kapcsolatépítés szintén fontos feladatunk volt, össze kellett szervezni a térségi vállalkozókat, civilszervezeteket, önkormányzatokat Végleges célunk az volt, hogy életre hívunk egy termelő szövetkezetet, amely a helyileg megtermelt első sorban mezőgazdasági termékekre épített volna. A széthúzó gazdatársadalom oly ellenállást tanúsított, hogy a szövetkezet csak terv maradt.

Az előkészületek során sorra vettük a szektorokat, a lehetőségeket, hogy kit és hogyan tudunk a támogatottak körébe vonni. A stratégia alapvető célja komplex megoldási irányok lefektetése volt a térség átgondolt fejlesztése érdekében. A fő beavatkozási irányokat a közösség, a gazdaság - ezen belül kiemelten a kistermelő gazdálkodó réteg- fejlesztésében, valamint ezektől a céloktól nem elkülönített módon, a közösséget alkotó települések élhetőségének javításában határoztuk meg. Az alábbi elgondolások születtek és nagyobb részben valósultak meg:

- Eredményes intézkedések: HACS működési tevékenységek és sikeres HF-ek indoklással.

Felhívás címe	Kódszáma	Beérkezett TK-k száma	Támogatottak száma	Felhívás keretösszege	Kötelezettségvállalás mértéke
A lakosság életminőségének és egészségi állapotának javítása; Helyi fejlesztések támogatása	VP6-19.2.1.-84-2-17; VP6-19.2.1.-84-2.1-19	17	16	65 077 098	152 %

Tisza-Maros értékei komplex kerékpáros túraútvonal kialakítása	VP6-19.2.1.-84-4-17	1	1	34 438 402	100 %
A településen élők hasznos szabadidő eltöltését segítő fejlesztések megvalósítása	VP6-19.2.1.-84-5-17	10	9	32 834 494	110 %
Helyi vállalkozók, szolgáltatók, termelők műszaki-technológiai és infrastrukturális fejlesztéseinek támogatása	VP6-19.2.1.-84-6-17; VP6-19.2.1.-84-6.1-19	120	91	313 382 704	116 %
Települési szintű kulturális vonzerőre alapuló, ökoturisztikai, aktív turizmushoz kapcsolódó közösségi fejlesztések	VP6-19.2.1.-84-9-17; VP6-19.2.1.-84-9.1-19	5	5	18 372 914	110 %

1, A lakosság életminőségének és egészségi állapotának javítása (2)

Az intézkedés egészségügyi eszközök beszerzését támogatta. Önkormányzatok által benyújtott igények alapján került a stratégiába. A teljes rendelkezésre álló forrás lekötésre került. 2022. évben az elnökség az intézkedés újranyitását kérte a fennmaradt fejlesztési forrás teljes keretére a jelentkező nagy települési igények miatt. 16 db sikeres pályázat került megvalósításra.

2, Tisza-Maros értékei komplex kerékpáros túraútvonal kialakítása (4)

A HFS zászlóshajó programjaként került tervezésre. Székkutas Község Önkormányzata vezetésével az összes jogosult település részvételével történt a programelemek megvalósítása. A tervezett fejlesztés megvalósult a végrehajtás konfliktus mentesen lezajlott. Az arányaiban alacsony fejlesztési forrás felhasználása ellenére jó példája lehet a következő közös fejlesztéseknek.

3, A településen élők hasznos szabadidő eltöltését segítő fejlesztések megvalósítása (5)

A településeken felnőtt kondícionáló parkok és játszóterek kialakítását és modernizációját terveztük. A teljes erre a célra szánt keret kimerült, annak ellenére, hogy a maximális támogatás gyakran nem fedezte a beruházások teljes bekerülési költségét. 9 db sikeres pályázat került megvalósításra. Tekintve, hogy más pályázati forrás is támogatott hasonló fejlesztéseket, valamint a beruházások költségigénye jelentősen megnövekedett az igények ellenére nem kívánjuk támogatni az ilyen típusú kérelmeket.

4, Helyi vállalkozók, szolgáltatók, termelők műszaki-technológiai és infrastrukturális fejlesztéseinek támogatása (6)

A stratégia arányaiban legnagyobb összegű forrásával meghirdetett felhívás. A program teljes időszakában 4 alkalommal kellett a felhívást felfüggeszteni forráskimerülés miatt. A támogatás maximum 5 millió Ft összeghatárig volt elérhető 50%-os támogatási intenzitással. A támogatottak köre legnagyobb arányban mezőgazdasági őstermelő volt. Közel 100 db támogatott kérelem született. Az intézkedéstől vártuk a 10 fő új munkaerő foglalkoztatási indikátor teljesítését, ami jelenleg 14 fővel teljesült. A nagy népszerűsége miatt az új felhívásunkban megemelt támogatási összeggel tovább folytatjuk az új, korszerű eszközbeszerzések támogatását.

5, Települési szintű kulturális vonzerőre alapuló, ökoturisztikai, aktív turizmushoz kapcsolódó közösségi fejlesztések (9)

A felhívás az önkormányzatok területén lévő turisztikai helyszínek kis léptékű fejlesztéséhez tudott forrást nyújtani. A tervezett forrás felhasználásra került. 5 db nyertes pályázat született.

A LEADER források a településeken vállalkozások támogatására, egészségügyi eszközök, sporteszközök beszerzésekre és turisztikai helyszínek felújítására kerültek felhasználásra. Ezek nyomán az egészen fiataloktól az idősebb korosztályokig, mindenki részesült a befektetés hasznaiból.

- Továbbfejlesztendő intézkedések: HACS működési tevékenységek és sikeres HF-ek indoklással.

Felhívás címe	Kódszáma	Beérkezett TK-k száma	Támogatottak száma	Felhívás keretösszege	Kötelezettségvállalás mértéke
Térségi mikrovállalkozások, termelők piacra jutásának támogatása logisztikai korszerűsítéssel	VP6-19.2.1.-84-7-17; VP6-19.2.1.-84-7.1-19	34	16	36 774 892	110 %
Tisza-Maros értékei tematikus rendezvények lebonyolítása	VP6-19.2.1.-84-3-17 VP6-19.2.1.-84-3.1-19	5	3	2 707 176	110 %

1, Térségi mikrovállalkozások, termelők piacra jutásának támogatása logisztikai korszerűsítéssel (7)

A vállalkozási logisztikát külön választottuk a termelő eszközök és berendezések beszerzésétől és egy arányaiban lényegesen kisebb forrást biztosítottunk erre a célra. A felhívás 2 esetben került megnyitásra, de az újranyitást követően bár a forrás kimerült, de a sok elutasításnak köszönhetően nem kezdeményeztük a folytatást. Nem kívántuk támogatni a nagyobb teherbírású pótkocsik beszerzését, de mégis ezek beszerzését kérelmezték a pályázók. A telepi és raktári anyagmozgató gépek beszerzése sikeresnek mondható. A felhívásnak köszönhetően több vállalkozás az előzőekben leírttal együtt 2 db kérelmet tudott benyújtani az eszközigénye kielégítésére. 21 db beszerzést támogattunk.

2, Tisza-Maros értékei tematikus rendezvények lebonyolítása (3)

Az 500 fő lakosságszám alatti települések részére tettük elérhetővé a forrást. Mivel alacsony volt a támogatás maximális összege így kisebb rendezvényeket tudtunk támogatni. Sajnos a pályázó települések hibájából adódóan, valamint később a COVID járványügyi intézkedések hatására a teljes keretösszegnek csak a fele került felhasználásra. 5 jogosult településből 3 esetben valósult meg rendezvény 1 település pályázatát el kellett utasítani formai okokból 1 település pedig nem pályázott a COVID intézkedések miatt. A programot tovább kívánjuk folytatni, amennyiben nagyobb keretösszeg áll rendelkezésre és kiterjesztjük a nagyobb lakosságszámú településekre is.

- Eredménytelen intézkedések: HACS működési tevékenységek és sikeres HF-ek indoklással.

Felhívás címe	Kódszáma	Beérkezett TK-k száma	Támogatottak száma	Felhívás keretösszege	Kötelezettségvállalás mértéke
Települési szintű kulturális vonzerőre alapuló, ökoturisztikai, aktív turizmushoz kapcsolódó fejlesztések	VP6-19.2.1.-84-8-17	1	0	30 000 000	0 %

1, Települési szintű kulturális vonzerőre alapuló, ökoturisztikai, aktív turizmushoz kapcsolódó fejlesztések (8)

A felhívásban a szálláshelyek esetében a kapcsolódó szolgáltatási háttér javítását céloztuk meg. Kifejezetten nem támogattuk (többek között a források korlátozottsága miatt) a férőhelybővítést és az ezzel kapcsolatos beruházásokat. A meghirdetés után azzal szembesültünk, hogy a turisztikai szolgáltatók inkább a bővítésre fordítanák a pályázati forrást és önmagában a minőségi szolgáltatásbővítésre nem nyújtottak be pályázatot. Ehhez talán a későbbiekben hozzájárult a COVID okozta jelentős szektorbeli visszaesés. 1 db pályázat érkezett be, amit jogosultság miatt el kellett utasítani. A jövőben nem tervezzük a vállalkozási turisztikai beruházások támogatását a térségben.

6. Külső koherenciák azonosítása

A tevékenységszintű lehatárolás alapjai:

Alapvetően azon projektek kerülnek kizárásra, amelyek hatályos támogatói okirattal rendelkeznek - az államháztartás alrendszereiből, vagy a Strukturális Alapokból származó konstrukciók forrásai kapcsán - a tervezett HF-ekre történő támogatási kérelem benyújtásakor ugyanazon megvalósítási helyre, ugyanazon tevékenység tekintetében. Ez alól kivételt képez, ha a HF-re benyújtandó fejlesztési igény a korábban fejlesztett tevékenység minőségi továbbfejlesztésére irányul a korábbi projekt eredményeinek fenntartásával. A korábbi pályázati konstrukciók bemutatását és a HF-től való lehatárolását a megalapozó dokumentumban vagy a projekt adatlapon szükséges bemutatni.

A támogatáspolitikai programok koordinációjának két alapvető eleme a lehatárolások meghatározása (a potenciálisan átfedő területek kettős finanszírozásának elkerülése érdekében) és a beavatkozások közti lehetséges szinergiák (egymást erősítő hatások) tudatos tervezése.

A HFS elsősorban a tevékenység, másod sorban pedig a projektszintű lehatárolásokat részesíti előnyben annak érdekében, hogy ne a programszinteken rögzített és így nehezen módosítható, rugalmatlan feltételek határozzák meg egyes felhívások és projektek támogathatóságát, csökkentve annak kockázatát, hogy célcsoportok, fejlesztési igények maradnak finanszírozás nélkül a rugalmatlan szabályok miatt.

Tekintettel arra, hogy a LEADER Programon keresztül támogathatóak olyan projektek, amelyek a léptékük, vagy a tevékenységi körük miatt máshonnan nem juthatnak fejlesztési forrásokhoz, viszonylag kisebb komplementer halmaz értelmezhető az átfedések tekintetében.

KEHOP Plusz

A KEHOP Plusz többek között vízgazdálkodással és katasztrófakockázat-csökkentéssel, környezet- és természetvédelemmel, megújuló energiagazdasággal, klímasemlegességre való igazságos átállással, továbbá körforgásos gazdasági átállással foglalkozik.

A természetvédelemmel összefüggő beruházások esetében a KAP Stratégiai Terv elsősorban mezőgazdasági területekre, míg a KEHOP Plusz természetvédelmi területekre koncentrál, ahol például a Natura 2000 területek között lehetne átfedés, mely azonban projektszinten kezelhető.

TOP Plusz

A program Magyarország kevésbé fejlett régióinak és fejlett régiójának számító Budapest területi alapú fejlesztéseit támogatja, kiemelt figyelmet fordítva a legkevésbé fejlett régiók és elmaradott térségek fejlesztésére. Elsősorban helyi önkormányzati fejlesztéseket támogat, fejlesztési tematikája ennek kapcsán kiterjed a gazdaságélénkítés, munkahelyteremtés és -bővítés, valamint a népességmegtartás és családvédelem térségi és helyi feltételeinek biztosítására, így a helyi gazdaságfejlesztésre és foglalkoztatásra, a helyi turizmusra, a települési infrastruktúra, településüzemeltetés és helyi közszolgáltatások fejlesztésére.

A korábbi szabályozás, mely szerint 10.000 fő feletti településeket a TOP, 10.000 fő alatti településeket a VP keretében támogatnak a programok, jelenleg nem része a szabályozásnak. A TOP Plusz és a KAP Stratégiai Terv is támogatja a vidéki térségeket. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy a két forrás összehangolásával az egyes projektek egymás hatását megsokszorozva, a teljes értéklánc mentén biztosított lehessen a fejlesztések finanszírozása. A szinergia lehetőségek hatékonyabb kihasználása érdekében koordinációs mechanizmust működtetünk a két program között, miszerint a vidékfejlesztési beavatkozások esetében a szinergia helyi szintű megvalósításáért felelős szervezetek, a LEADER HFS-ek felülvizsgálata során vizsgálatra kerül az érintett megye Integrált Területi Programja.

A KAP Stratégiai Terv és a TOP Plusz program közötti lehatárolás

A KAP ST és a TOP közötti lehatárolást megkönnyíti, hogy két program időbeli csúszása miatt a TOP Plusz pályázatok legtöbb esetben jóval előbb megjelennek, mint a KAP kiírások, így ritkán fordulhat elő, hogy két kiírás egyszerre, vagy közel egymáshoz nyílik meg.

EFOP Plusz

Az EFOP Plusz prioritások lefedik a köznevelési, az egészségügyi, a társadalmi felzárkózási, szociális, család- és ifjúságügyi, társadalmi innovációs, valamint leginkább rászoruló személyeket támogató intézkedéseket.

Az EFOP Plusz társadalmi felzárkózási prioritási tengelyén, tervezetten a termelő¬műhelyek kerülnek támogatásra, míg a KAP Stratégiai Terv keretében a társadalmi vállalkozások fejlesztésére allokálnak forrást. A jelenlegi tervek alapján a termelőműhelyeket bármilyen szektorhoz kötődően létre lehet hozni, akár mezőgazdasági tevékenységekhez kapcsolódóan is, továbbá az intézkedésben a támogatást igénylők között - szektorokra vonatkozó korlátozás nélkül - megjelennek a nonprofit gazdasági társaságok, valamint civil szervezetek is.

GINOP Plusz

GINOP Plusz elősegíti, összhangban a vonatkozó uniós stratégiákkal a magyar vállalkozások technológiaváltásához, digitalizációs és innovációs képességeinek megerősítését, valamint hozzájárul a munkavállalók képzéséhez, termelékenységük és hozzáadott értékük növelése érdekében.

A Partnerségi Megállapodás alapján a vállalkozásfejlesztést a GINOP Plusz támogatja. 2020-tól a GINOP hagyományos vállalkozásfejlesztési támogatásaiban az élelmiszeripari vállalkozások kizárásra kerültek, ezek 2021-2022-ben a VP-ből, 2023-2027-ben pedig a KAP Stratégiai Tervből kaphatnak támogatást.

DIMOP Plusz

A DIMOP Plusz egységes szolgáltatási rétegeken keresztül, adatintenzív megközelítésben járul hozzá az egyes szakpolitikai feladatok digitalizációs beruházásaihoz és ilyen módon átfogó megoldásokat támogat, amelyek egy-egy ágazati célkitűzés megvalósulása mellett egységesen támogatják a digitális transzformáció folyamatát. A DIMOP Plusz jellemzően országos léptékű beruházásokra fókuszál és elsősorban nem mezőgazdasági / vidékfejlesztési témájú fejlesztések végrehajtását tervezi, mégis több szinergia lehetőség azonosítható a két program között. Releváns: a DIMOP Plusz pluszponttal támogatja azokat a fejlesztéseket, amelyek egy, a KAP Stratégiai Terv által finanszírozott okosfalu stratégiával vannak összhangban.

IKOP Plusz

Az IKOP Plusz felelős a magyarországi közlekedési helyzet fejlesztéséért, ami magába foglalja a kötöttpályás, közúti, kerékpárúti és kikötői beruházásokat. Az IKOP Plusz fejleszteni fogja a vidék elérhetőségét is biztosító közlekedési hálózatokat.

Magyar Falu Program (MFP)

A Magyar Falu Program (MFP) a településhálózat több mint 90 százalékát, és a népesség mintegy harmadát adó, 5000 főnél nem nagyobb lakosságszámú kisvárosok és községek fejlesztését támogatja a következő területeken: vidéki szolgáltatások és infrastruktúra fejlesztése, vidéki civil közösségek támogatása, kistelepülésen élők lakhatási feltételeinek javítása, alsóbbrendű úthálózat fejlesztése hazai forrásból, valamint falusi mikrovállalkozások támogatása uniós (GINOP Plusz-1.2.2-22) forrásból.

A nagymértékű átfedési lehetőségek okán alkalmazzuk a projektszintű lehatárolásokat.

Vármegyei Integrált Területi Programok

Bár az Európai Unió 2021-2027-es támogatási időszakának fő célkitűzései ismertek, a támogatások felhasználására vonatkozó dokumentumok (Partnerségi Megállapodás, operatív programok, határon átnyúló programok) tervezési folyamata jelenleg is zajlik. Ugyanakkor a körvonalazódó – és az Európai Unió által nagy valószínűséggel támogatott –, az előző támogatási időszak tapasztalatain és fejlesztési irányain alapuló hazai terület- és fejlesztéspolitikai elképzelések lehetővé teszik e források tervezését a megyei programozás során. A Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzat által megvalósított igényfelmérés alapján elkészült Csongrád-Csanád vármegye Integrált Területi Programja

A jelenleg társadalmi egyeztetési fázisban tartó Terület- és Településfejlesztési Operatív Program a 2014- 2020-as időszakhoz kapcsolódó TOP tematikáját és integrált területi programokon keresztül megvalósuló modelljét folytatja, az eredményességet és a hely-alapú megvalósítást javító új elemekkel:

- elsődlegesen a helyi önkormányzati fejlesztéseket finanszírozza, fejlesztési tematikája kiterjed a helyi gazdaságfejlesztésre és foglalkoztatásra, a települési infrastruktúra, településüzemeltetés és helyi közszolgáltatások fejlesztésére;
- a kiemelt térségekben ezeket a fejlesztéseket térségi alapon összehangolja és ezeken túlmenő térség-specifikus fejlesztéseket is finanszírozhat;
- fenntartható városfejlesztési intézkedése keretében a helyi fejlesztési stratégiájuk alapján kiválasztott városok a fenti fejlesztéseket integrált helyi városfejlesztési programokban valósíthatják meg, illeszkedve a helyi klímastratégiákhoz;

- szerepet vállal a helyi jelentőségű turizmus fejlesztésében;

- szerepet vállal a komplex programmal fejlesztendő járásokban helyi társadalmi felzárkózási programok támogatásában.

A beavatkozások elsősorban nem helyi, hanem inkább térségi léptékű igényekre reagál (helyi termékek, térségi szociális és egészségügyi ellátás, falu- és tanyagondnoki szolgálatok), ezeket a területfejlesztési program térségi szemléletű prioritásain (2., 4 és 5.) belül kezelik. Az elsődleges cél, hogy a települések a helyi életminőséget, környezeti és szociális biztonságot, a XXI. században elvárható fejlett vonalas és intézményi infrastruktúrát biztosítani tudják a lakosság számára, azaz segítséget nyújtson (elsősorban az) önkormányzatok számára a legfontosabb településfejlesztési feladatainak ellátásában. A fentiek alapján a LEADER programtól való lehatárolás a biztosított.

7. Helyzetfeltárás

7.1 Helyi és helyzeti energiák bemutatása

1, Térszerkezeti adottságok

A Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület területe 1396,23 négyzetkilométer, 19 települést foglal magába, melyek közül 2 város (Hódmezővásárhely, Makó) csak külterületével jogosult a támogatásra. Jogosult települések:
A hódmezővásárhelyi járásból: Mindszent, Székkutas, Mártély.
A makói járásból: Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádalberti, Csanádpalota, Földeák, Királyhegyes, Kiszombor, Kövegy, Magyarcsanád, Maroslele, Nagylak, Nagyér, Pitvaros és Óföldeák.
A jogosult lakosság száma 32 673 fő.

A térségfejlesztés terén Hódmezővásárhelynek és Makónak sajátos szerepe van a térség fejlődésének előmozdításában, hiszen a vidéki területek fejlesztése, fejlődése nem képzelhető el a városok fejlődése nélkül. A térség települései összefüggő rendszert alkotnak, melyben a térszervező erővel bíró település a környéke fejlődésének is motorja. Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Magyarország legnagyobb területű városa, mind lakosságszám szerint, mind az irányítási funkciók birtoklását figyelembe véve az akció terület domináns központja szoros és koherens kapcsolatban Makó városával. Bár a nagyobb városok csak külterületükkel jogosultak LEADER támogatásra, a Helyi Akciócsoport településeinek helyzetét fejlődésük, állapotuk romlása, gazdasági teljesítményük jelentősen befolyásolja. A térség helyzetének elemzésekor egyes kérdésekben a minden települést átfogó szemlélet elengedhetetlen követelmény.

A térség a hátrányos helyzetű Dél – Alföldi Régió délkeleti részén található. Térszerkezet vizsgálva Makó közlekedési és logisztikai szempontból kiváló helyen, a Duna – Körös – Maros - Tisza Euroregionális (magyar – román - szerb) határ menti együttműködés központi nagyvárosait (Szeged – Arad - Temesvár) összekötő közutak csomópontjában fekszik. Hódmezővásárhely a Szeged – Békéscsaba – Debrecen közlekedési korridor állomása közúton, valamint vasúton. Hódmezővásárhely és Makó egyaránt 30 km-es távolságban található a megyeszékhelytől, Szegedtől. A térségi városok a megyeszékely felől közúton az M43 autópályán, illetve a 47. számú autóúton megközelíthetők. A városokat egymással a 431. számú főút köti össze, amely az észak-déli közlekedési főfolyosóként is funkcionál.

A térséget alkotó települések közút ellátottsága megfelelő, jellemzően a térségi járásközpontok 30 percen belül közvetlenül elérhetőek. A települések a nagyobb városok körül sugaras szerkezetben helyezkednek el. Jó kivehető, hogy a járások szerinti megbontás valójában a

szerkezeti megosztást is hűen tükrözi.

A síkvidéki adottságok és a települések közötti rövid távolságok miatt a kerékpározás széles körben elterjedt közlekedési forma. A nagyobb forgalmú főutak mentén az elmúlt fejlesztési ciklusban biztonságos kerékpárutak épültek és az alsóbb rendű utak az alacsony gépjármű forgalom miatt alkalmasak a biztonságos közlekedésre. A nagyobb települések belterületi kerékpárút ellátottsága kiváló, a közintézmények és turisztikai látnivalók megközelíthetősége biztosított.

A térség északi részén megtalálható Hódmezővásárhely – Székkutas – Mártély – Mindszent településcsoport népességének 6,8%-a, mintegy 4100 fő tanyán él. Településenként a tanyai lakosság számát és arányát tekintve jelentős különbségek vannak. Számukat tekintve a legmagasabb tanyai lakossággal Hódmezővásárhely rendelkezik, arányukat tekintve azonban Székkutason a legjelentősebb a tanyai lakosság, ahol a tanyán élők a település lakosságának csaknem 30%-át, Mártélyon 20,8%-át, Mindszenten 1,7%-át, Hódmezővásárhelyen 6%-át adják.

2, Környezeti adottságok

A térséget helyi és országos jelentőségű védett természeti területek és értékek jellemzik. Kiterjedt NATURA 2000 hálózatba tartozó területek, gazdag élővilág, kimagasló táj -és tájképi értékek találhatóak meg.

A közösség területét az alábbi kiemelt természeti értékek jellemzik:

- Maros folyó,
- Körös-Maros Nemzeti Park területe,
- Békés-Csanádi Síkság,
- Termálvíz,
- Gyógyhatású Maros-iszap,
- Mártélyi Tájvédelmi Körzet,
- Kardoskúti Fehér-tó

A térség földrajzilag teljes egészében a pannóniai flóratartomány Tiszántúli flórajárásához tartozik. Jellemző a gerinctelen állatok nagy diverzitása, gazdag madárvilág és az apróvadas állatállomány (mezei nyúl, fácán), vadászható nagyvadként megjelenik az őz, és a vaddisznó. 1972-ben a Tisza folyó mentén 2213 hektárnyi területet védetté nyilvánítottak Mártélyi Tájvédelmi Körzet (Ramsari terület) megnevezéssel. Ugyancsak Ramsari területként nemzetközi védelmet élvez a Kardoskúti Fehér-tó. A Maros folyó hullámtere a magyar-román határtól a Tisza torkolatig kíséri végig a folyót. A folyó hazai szakaszának védelme a Nemzeti Park feladata. A korábban védelem alá került Landori-erdő a hullámtérnek csak egy kis darabját ölelte fel. A hullámtér néhol egészen vadregényes, a legszélesebb szakaszainál található kiterjedt erdőkkel különleges tájképi és élőhelyi viszonyokat teremtve hazánk egyik szép és értékes természeti értéke: a Maros folyó meredek fala, homokzátonyai, az évszázados öreg füzek, fekete és fehér nyárfások, a legelőkkel váltakozó erdőfoltok. A védett terület a természetvédelmi szabályok betartása mellett szabadon látogatható.

A csanádi terület az ország egyik legjobb talajadottságú vidéke. Az aránylag alacsony fekvésű, magas talajvízszintű hátakat egykor legalább kétharmad részben löszpusztarét borította. A löszpusztákat jó termőképességük miatt felszántották, így ezek csak szikespusztába ágyazva kis foltokban, kunhalmokon, régi utak mezsgyéin maradhattak meg. A Csanádi puszták legjelentősebb növénytársulása a

löszgyep. A legtöbb értékes növényfajnak a löszpuszta gyepek adnak otthont. A terület értékes löszfajai a vetővirág, a macskahere, a tavaszi hérics. Értékesek a Csanádi puszták szikesei is. Európában csak a Kárpát-medencében találhatók jelentős sós területek a tengerpartoktól távol, ezért a szikesek a rajtuk élő speciális növény- és állatközösségekkel együtt, önmagukban is kuriózumnak számítanak. A terület állatvilága különösen értékes.
A szántóterületek átlagos értéke 28,12 AK, a mezőgazdasági művelés alatt álló terület aránya országos szinten is igen magas. A térség területének mezőgazdasági termelésre való alkalmasságát, komplex módon fejezi ki az agrár alkalmassági mutató. A mutató alapján a térség területének 78%-a a legmagasabb minőségi kategóriába tartozik, jóval felülmúlva ezzel a megye (50,3%) és az ország (33,45%) hasonló kategóriába tartozó területeinek arányát. A művelt területek talajadottsága tekintetében a kistérséget túlnyomó részben (67,7%) mezőségi talaj alkotja, a szikes talajok aránya 18%, a réti talajoké pedig14%. Mindezek alapján a térség kiváló természeti-földrajzi adottságokkal rendelkezik a mezőgazdasági tevékenységeket illetően, ami a biomassza-termelés szempontjából kimagaslóan kedvező feltételeket jelent. A kiváló minőségű termőterületen a nagytáblás szántóművelés és a hozzá kapcsolódó hagyományos állattenyésztés meghatározó. A táblákra jellemző a tagolatlan felszínborítás. Hiányoznak az erdő és gyepsávok. Nagyobb összefüggő gyepterületek csak a térség peremvidékein vannak.

A térség helyben képződő vízkészlettel nem rendelkezik, így a felszíni vízkészletet a Maros és a Tisza folyó szabad készlete jelenti. Az ivóvíz igény kielégítésére jó minőségű felszín alatti vízkészlet áll rendelkezésre. A térség jó minőségű termál - és gyógyvíz készlettel rendelkezik, amelyet nagyüzemi léptékben fűtési és turisztikai célokra egyaránt hasznosít. Ezt a könnyen elérhető megújuló geotermikus energiát a jelen lévő gazdasági szereplők a jelentős beruházási költségek miatt jelenleg kis arányban hasznosítják.

A napenergia-felhasználás lehetőséget tekintve a térség jó adottságokkal rendelkezik, de az elérhető áron beszerezhető technológia csak az elmúlt években terjedt el szélesebb körben. Megújuló erőforrást hasznosító erőmű a térségben nem található.

Szennyvízkezelés: A térségben szennyvízcsatorna hálózat kialakítása a térségi szennyvízkezelés fejlesztési programoknak köszönhetően 80%-ban megvalósult. A központi támogatások tervezetei szerint a programok a jelenlegi tervezési ciklusban is folytatódni fognak.

Csapadékvíz elvezetés: A térség településeinek többsége ár- és belvíz fenyegetettség alapján közepesen (Apátfalva, Ferencszállás, Kiszombor, Klárafalva, Magyarcsanád, Makó. Csanádpalota) vagy enyhén (Földeák, Maroslele, Nagylak, Óföldeák, Mindszent, Mártély) veszélyeztetett kategóriába tartozik. Belvizes terület szinte minden településen található. A csapadékvíz elvezető hálózatok többsége nyílt árok. A belterületen a rendszer (részben a közmunka programoknak köszönhetően) többnyire megfelelően karbantartott. A munkaprogramok kereteiben több kilométer csapadékvíz elvezető árok tisztítása, karbantartása, fejlesztése történt meg. A mezőgazdasági termőterületek belvíz elvezetését gyakran a gazdák összefogásában azonnali problémamegoldásként megépített elvezető rendszer biztosítja, amelyek folyamatos karbantartása nem minden esetben történik meg.

Levegő - Emisszió: A területen légszennyezés tekintetében a kommunális kibocsátás minimális, a települések gázellátása megoldott, lefedettségük változó: általában magas a gázzal fűtött lakások aránya, de viszonylag magas a szén-, ill. fafűtés aránya is. Az elmúlt években a magas gázár miatt egyre többen tértek vissza a fa tüzelőanyag használatra, a vállalkozó szelleműek pedig a megújuló energiákat

is egyre inkább megpróbálják kihasználni. Jelentős szennyező forrás még a 43. és 47. számú főútvonalon áthaladó forgalom terhelése mind azzal kiegészítve, hogy megépült az M43-as autópálya teljes szakasza.

Problémát jelent a szántóföldek széleróziójából származó porszennyezés, egyre jelentőseb probléma az allergén pollen mennyiségének növekedése a levegőben. A parlagfű pollen mennyisége a légköri összes pollen 90 %-a. A légszennyezés terjedése a domborzati viszonyokból következően akadálytalan.

Gáz- és villamos-energia ellátás: Az elektromos energia és vezetékes gázellátás a településeken megoldott.

Hulladékkezelés: A szilárd kommunális hulladék gyűjtése és elszállítása a térség minden településén megoldott. A települések egy része a Csongrád Megyei Településtisztasági Kft., egy része az A.S.A. Hódmezővásárhely Köztisztasági Kft. hulladék lerakó telepére szállítja hulladékát. A szelektív hulladékgyűjtés elterjesztése érdekében több településen van kihelyezve szelektív gyűjtő sziget, regionális pályázathoz csatlakozva törekvések vannak a háztartási szelektív hulladékgyűjtés elterjesztése is. Megoldatlan azonban a veszélyes hulladékok szelektív gyűjtése és elhelyezése (elhasználódott elemek, akkumulátorok) és igen alacsony a szerves anyag hasznosítása.

3, Kulturális erőforrások

Ezen települési csoportban a közös múlt, a közös problémák, az egymásra utaltság, a már kialakult kulturális, funkcionális, közigazgatási és egyéb együttműködések determinálják a közös jövőbeni együttműködést is. A funkcionális kapcsolat több évszázados gyökerű, és a térség mai településeinek szerveződését meghatározó XVII-XVIII. századra nyúlik vissza: a tájat folyamatosan sújtó háborúk (Szent István harca Ajtony vezér ellen, tatár pusztítás, Dózsa György-féle parasztfelkelés harcai, török kor pusztítása) következtében települések elpusztultak, jelentőségüket elvesztették. Egyedül a városok tudtak fennmaradni és megújulni. A környező falvak többségében mesterséges telepítéssel, illetve újkori letelepedéssel jöttek létre ismét települések. A közös történelmi múlt jelenre vetített hatása a térségben kialakult kulturális és vallási sokszínűség.

A térség szellemi arculata több évszázados történelmi fejlődés eredményeként alakult ki. Ez a régió, a délkeleti országrész eltérő kultúrák, vallások, földrajzi térségek találkozópontja. Jelentős hagyományok, magas szintű művészeti és kulturális aktivitás a jellemző, úgymint fazekasság, öntevékeny művészeti csoportok, olvasókörök, dalárdák, mezőgazdálkodás, gyógynövénytermesztés.

Művészet, népművészet: Igen változatos a térség művészeti élete. Itt alakult ki a vidéki Magyarország egyik legfontosabb irodalmi központja. Hódmezővásárhelyhez kötődik az alföldi festészet egyik legfontosabb realista képzőművész-kolóniája, de emellett Mártélyon és Makón ma is működnek művésztelepek. Gazdag és változatos a térség népművészeti hagyományokban. A "szögedi nemzet" sajátos ö-ző nyelvjárása a vidék féltve őrzött kulturális kincse. Hódmezővásárhely népi hímzése, fazekassága, Makó környékének változatos népművészete mellett a tánckultúra és a népviseletekben megőrzött hagyományvilág színesíti a vidék szellemi arculatát.

Oktatás, képzés, felsőoktatás, tudományos élet: A térség szinte minden településén van alapfokú képzést biztosító általános iskola. A városokban középfokú tanintézetek széles választéka alakult ki. Már az első világháború előtt a térség nagyobb városai jellegzetesen középiskolás diákvárosok hírében álltak. Hódmezővásárhelyen a Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kara működik.

Tudományos élet: A század első évtizedeiben e tájék inkább kibocsájtója volt a ritka talentumoknak. Makóról származik Galamb József, a Ford autógyár főkonstruktőre, a század motorizációjában döntő szerepet játszó T-modell tervezője. A sajtó zsenije, az amerikai sajtócézár Pulitzer József ugyancsak e város szülötte.

Művelődés, múzeumok: A térség művelődési élete kulturális és művészeti események igen változatos szövetéből áll össze. Mindkét nagyobb város kialakította időszaki rendezvényeit, meghonosított országos művészeti szemléket, fesztiválokat. Az utóbbi években a térség községeiben is számos hagyományteremtő szándékú rendezvénysorozat, fesztivál, falunap kelt életre. Ezek rendszerint valamilyen helyi hagyományra épülnek, kötődhetnek vallási ünnepekhez is, gyakran népszokásokat tartanak ébren. Mindenképpen olyan rendezvények ezek, amelyek az itt lakó polgárok igényeit, kezdeményezőkészségét, kulturális attitűdjét tükrözik. Az évi több száz rendezvény a térségben a falusi turizmus fellendülését is magával vonzotta. Kiemelt kulturális jelentőségű intézmények: a hódmezővásárhelyi Emlékpont múzeum, valamint a makói Hagymaház színház.

A térség városaiban Makón és Hódmezővásárhelyen jelentős könyvállománnyal rendelkező könyvtárak működnek, de a nagyobb lakosságszámú települések mindegyikén szolgálja könyvtár az olvasókat.

Színház: Térségünk színházi élete különösen nagy hagyományokra tekint vissza, Állandó társulattal nem rendelkező ún. nyári színházak a második világháborúig működtek Makón, és Hódmezővásárhelyen is. Napjainkban az alkalmilag szervezett színházi előadások a jellemzők.

Irodalom: A térség irodalma évszázados távolban gyökerezik. Elődeink neves prédikátorokra lehettek büszkék, de a későbbi időszakokból is kiemelkedő személyiségek egész sorát említhetjük. Hódmezővásárhely Németh László emlékét ápolja, Makón az Espersit-házban a magyar líra olyan nagyságai érezhették magukat otthon, mint Juhász Gyula vagy József Attila. Ma irodalomtörténeti kiállítás idézi fel itt a város egykor mozgalmas irodalmi életét.

4. A társadalom állapota

A térség területén él Csongrád megye népességének 35 %-a, a térségre összességében a megyei és régiós arányokhoz képest nagyobb népesség fogyás jellemző (mintegy 6,5 %-kal).

A területen a népesség fogyása elsősorban a magas halálozási és alacsony születési számokból ered. A népesedési tendencia az országoshoz hasonlóan negatív. A csökkenés mértéke Csongrád megye esetében 5 %, országosan pedig 4 % volt; tehát a térségi érték ezeknél kedvezőtlenebb.

A tendencia folytatódik, az elöregedett településeken nagyobb a halálozások száma, mint a születéseké, arról nem is beszélve, hogy fiataljaink elvándorolnak munkavállalás és családalapítás céljából, jó esetben hazánkba, vagy a világ más részeibe, jellemzően Nyugat-Európába. Az tartós elvándorlást az oktatási intézmények, az alacsony jövedelem és a munkahelyek hiányán kívül a fiatalok identitástudatának alacsony foka is okozhatja.

A vándorlási különbözet jelentősen változó tendenciát követett 2000 és 2013 között. A megyében alig volt olyan év, amelyben vándorlási nyereség volt elkönyvelhető, míg a térségben 2000 és 2002 között határozott vándorlási többlet mutatható ki. Ugyanakkor ez a vándorlási nyereség egyik évben sem volt elégséges ahhoz, hogy a fent bemutatott negatív természetes szaporodást (fogyást) jelentősen pozitív irányba befolyásolja, és abszolút értékben népességnövekedést idézzen elő. Népsűrűségét tekintve a térség a megye más térségei között a közepesen sűrűn lakott területek közé tartozik.

Korösszetétel: A népesség elöregedésének tendenciáját érzékelteti, hogy a 60 év feletti népesség aránya a 2000-es 22,7 %-hoz képest 25 %-ra nőtt, ami a térség lakosságának öregedésére utal. A tendencia országos. A megyében a térség értéke átlagosnak mondható. A magas

életkor miatt megnő az egészségügyi ellátás igénybevételének gyakorisága, ezért az ellátás minőségének javítása alapvető feladat. Minden település rendelkezik közösségi szabadidős térrel, ami a lakosság számára biztosítja az alapvető rekreáció lehetőségét.

A térség országos viszonylatban biztonságosnak mondható. Az autópálya megnyitásának köszönhetően az ezer lakosra jutó bűncselekmények száma az előző évinek 40%-ra esett vissza.

A térség társadalmának aktivitását jellemzi, hogy az 1000 lakosra jutó non-profit szervezetek száma 6,1 mely érték elmarad az országos átlagértéktől (12) és a megyei, illetve a Dél-alföldi régióra jellemző civil aktivitást sem éri el (12,5). A civil szféra fontos szereplői az öntevékeny művészeti csoportok, melyek kisebb-nagyobb mértékben és különböző műfajokban a térség minden településén működnek, többnyire önkormányzati (AMK, művelődési ház, iskola), illetve esetenként alapítványi vagy egyesületi fenntartásban. A civil szervezetek a kultúra (népművészet, népi hímzés, dalkör, énekkarok, néptánc- és irodalmi színpadok, képzőművészeti szakkörök, zenekarok) a sport és szabadidő (társastánc csoportok, sportegyesületek, lovas szakkör, íjász egyesület, vadásztársaság, stb.), valamint az érdekképviselet (Fogyatékkal élők, Polgárőrség, Gazdakörök, Fogyasztóvédelem, Városszépítés, stb.) területén jöttek létre. A kulturális élet szempontjából kiemelkedő jelentőségük van a nagy történelmi hagyományokkal bíró olvasóköröknek (számuk a térségben: 17), amelyek sok helyen - különösen a lakókörzetekben és a külterületen - a közösségi élet leghatékonyabb szervezői. A települések kül-, illetve testvér települési kapcsolatai meghatározóak a térség európai integrációs folyamatának segítésében.
A humán erőforrást a közösségek szintjén vizsgálva fontos a társadalmi tőke hangsúlyozása. A társadalmi tőke egyfajta fokmérője egy közösség, illetve a társadalom összetartozásának, s mint ilyen, a közösségben és a társadalomban létező kohézió kifejezője, mely megnyilvánul az emberek, a közösségek közötti kapcsolatokban, normákban, bizalomban, együttműködésben a közös érdekek és haszon elérése érdekében. Az erős térségi identitástudat az idősebb lakossághoz köthető a fiatalabb nemzedékek településekhez kötődési szintje alacsony.

5. A gazdaság helyzete

A térség gazdasági fejlettségi mutatói minden vizsgált összefüggésben elmaradnak mind a megyei, mind az országos átlagtól. A képet árnyalja azonban, hogy fentiekkel szemben a két meghatározó város Hódmezővásárhely és Makó rendelkezik ipari és mezőgazdasági potenciállal és a térség települései ezen városokkal gazdaságilag szorosan összetartoznak. Az egy lakosra jutó iparűzési adó bevétel messze elmarad az országos és megyei mutatószámoktól.

A térség foglalkoztatási problémái gazdaságszerkezeti jellemzőkre vezethetők vissza. A mezőgazdasági ágazat egyre kevésbé tud főállású megélhetést biztosítani, jellemzően kiegészítő jövedelemforrás. Ezt a problémát az időjárási viszontagságok is súlyozzák. A legnagyobb foglalkoztató ágazat a szolgáltató szektor, amely a lakónépességnek csaknem 52%-át foglalkoztatja. Az ipar és építőipar területén dolgozók aránya 33,1%. A foglalkoztatottak nemzetgazdasági ág szerinti összetétele az országos trendnek megfelelően a szolgáltatási jellegű ágazatok létszámának jelentős emelkedése felé mozdult el, ugyanakkor az utóbbi években nem csökkent a mezőgazdaságban és az iparban foglalkoztatottak száma sem.
A 2022-es EURES adatainak megfelelően a foglalkoztatottság térségi átlaga 63,7%, mely elmaradt még az európai mércével mérve is

alacsonynak számító hazai átlagértéktől (64,3%). A települések közül szembetűnő Magyarcsanád alacsony foglalkoztatási aránya, mely a kistérségi átlagtól is mintegy 12 százalékponttal kisebb.

A munkavállalási korú gazdaságilag inaktív népesség térségi értéke 36,3%. Tehát ez az a hányada a munkaképes korú népességnek, amelyik nem rendelkezik bejelentett munkahellyel, illetőleg munkanélküliként sincs regisztrálva a munkaügyi központban. Ezzel együtt elképzelhetetlen, hogy ne végeznének munkát, pl. alkalmi munkavállalás, őstermelőként vagy segítő családtagként, vagy ne dolgoznának bejelentés nélküli alkalmazásban. A foglalkoztatottsági és az aktivitási ráta viszonylagos kis eltérése is alátámasztja, hogy a hivatalosan nem dolgozó népességnek csak kis százaléka - térségi szinten 2022. évben 2,2 % - regisztráltatta magát munkanélküliként.

A helyben lakó és helyben dolgozó foglalkoztatottak aránya utal a helyi gazdaság fejlettségi állapotára. A naponta eljáró foglalkoztatottak aránya 52,9%, amely jelentősem meghaladja mind a megyei (25%), mind az országos (35%) mutatót. Mivel a térség nagy foglalkoztató vállalatai a jogosultság szempontjából nem releváns két meghatározó városában működnek, a fenti adatok a teljes térség gazdasági fejlettségét nem tudják önállóan bemutatni.

A térség foglalkoztatottsági helyzete: A felsőfokú végzettségűek térségi aránya jelentősen, csaknem 10%-kal marad el a megyei és országos viszonyszámtól, de az érettségivel rendelkező lakosság aránya ennél is nagyobb mértékben 20%-kal marad el a megyei és országos átlagtól. A foglalkoztatottak többsége (31,1%-a) az alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatott betanított, illetve szakmunkás és szakmai oklevéllel rendelkezők kategóriájába tartozik.

A térség helyzete a vállalkozások szempontjából: A térség foglalkoztatási szerkezete az országos átlagtól a mezőgazdaságban foglalkoztatottak magasabb arányában tér el. A csak külterületeivel jogosult Hódmezővásárhelyen számos ipari tevékenység hagyományosan nagy múltra tekint vissza, mint pl. a kerámiagyártás, melynek legjelentősebb reprezentánsa a Villeroy & Boch cég. Hódmezővásárhelyen 4 nagyvállalat működik. A szintén külterületeivel jogosult Makón többezres nagyságrendben foglalkoztat embereket az autó alkatrészeket gyártó Continental gumigyár, az DUO-Corr Makó bútorgyártó cég, a kandalló gyártással foglalkozó Vállker és az élelmiszer iparban egyik világvezető íz- és illatanyag gyártó cég a Givaudan, amely 2013-ban kezdte működését a több milliárdos beruházást követően. Emellett az élelmiszer feldolgozás is erősödik, szintén betelepült török érdekeltségű, Duna Döner alapanyag gyártó vállalkozás formájában, amely szintén közel száz fő helyi lakost foglakoztat.

A térség többi településére szintén az ipar és a tercier szektor arányának növekedése, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak arányának nem számottevő csökkenése jellemző. A térség iparában a gumiipar, textilipar, bútoripar, gépgyártás, alkatrész-összeszerelés, gépipar, műszergyártás, fémipar, élelmiszer-feldolgozás van jelen. Ezen iparágak kisvállalkozásai zömében alacsonyabb technológiai színvonalú, bizonytalan piacú, alacsonyabb szakképzettséget igénylő tevékenységeket folytatnak.

Az ezer lakosra eső viszonyszámok alapján a térségben a regisztrált vállalkozások száma meghaladja a megyei és az országos értéket is, a működő vállalkozások száma viszont közel 50%-al marad el a megyei és országos mutatóktól.

A társas vállalkozások 87%-a tartozik a KSH adatok szerint a foglalkoztatott nélküli, illetve 10 fő alatti foglalkoztatott létszámmal működő vállalati kategóriába. A vállalkozások többsége 1335 a szolgáltatási ágazatban működik. Az ipari és építőipari társas vállalkozások száma

239, amelyből 106 Mindszent városában működik. A térség falusias jellegéből és mezőgazdasági termelési hagyományaiból következik az agrárszektor gazdasági szerkezetben betöltött meghatározó súlya.

A térség mikrovállalkozásainak száma 905, kisvállalkozásinak száma 40, középvállalkozásainak száma 2. volt. A támogatásra jogosult térségben nagyvállalat nem működik. A mikro vállalkozások eszközparkja a versenyképes termelés érdekében folyamatos megújítást, fejlesztést igényel. A vállalkozásokra jellemző a tőkeszegénység és a szállítási költségek miatt, a magasabb bekerülési értéken történő termelés. Az elhelyezkedés miatt a felvevő piacra történő eljutás is költségesebb. A folyamatos termelést érintő fejlesztési kényszer miatt a raktározási és logisztikai célú beruházások forráshiány miatt elmaradnak.

Az Egyesület minden települése jó minőségű, magas aranykorona értékű földdel rendelkezik. Országosan is legmagasabb a napfényes napok száma és kellő mennyiségű csapadékkal is rendelkezik. A települések lakosai ősidők óta mezőgazdasági termeléssel – elsősorban gabona és zöldségtermesztés – foglalkoznak.

A múltban jelentős volt a len és kender, cirok, vessző, dohány-termesztés is – ma ez már nem létezik. Ugyancsak nincsenek vízimalmok a Maroson, mely jelentős jövedelemforrást jelentett a folyó mellett húzódó településeknek. A halászat csak hobbi szinten létezik.

Ma is a mezőgazdasági termelés a domináns – gabona és néhány tradicionális zöldségfajta (petrezselyemgyökér, répa, hagyma, fokhagyma). A privatizációval a gazdálkodás 80%-ban őstermelői, családi szinten történik, a mezőgazdasági vállalkozók aránya nem közelíti meg a magas számot. A termelők csak kevés száma rendelkezik korszerű gépparkkal. Az újszerű szövetkezetek száma is csekély. A termelők többsége eladási nehézségekkel küszködik, ennek ellenére nincs példa a termékszerkezet váltásra, de igazán hajlandóság sincs új kezdeményezések befogadására.

A térségben a háztáji állattenyésztés is teljesen visszaszorult. A térség településeire jellemző állattenyésztés, amely már csökkentett állatlétszámokkal lelhető fel.

A térségi turizmus mutatószámait tekintve csak az átlagos tartózkodási idő éri el az országos és a megyei szintet, minden más tekintetben jelentős lemaradás tapasztalható. A korábbi évek magasabb értékeit a határátkelőhelyek közeli települések szálláshelyeinek telítettsége befolyásolta. Az autópálya átadása miatt az átmenő forgalom szálláshely igénybe vétele érzékelhetően csökkent. A turizmusból idegenforgalmi adóbevétel a településeken nem keletkezik. Az ökoturisztikai lehetőségek kihasználtsága alacsony, a kerékpáros közlekedési infrastruktúra mellett nem kerültek kialakításra turisztikai termékcsomagok.

A térség települései közül Magyarcsanád, Kövegy, Királyhegyes, Csanádalberti, Ambrózfalva és Nagyér lakossága van kitéve legnagyobb arányban az újratermelődő szegénység veszélyének. A statisztikailag leképzett célcsoportok helyzete a térségben az országosan jellemző mutatóktól nem tér el.

7.2 SWOT analízis

ERŐSSÉGEK	LEHETŐSÉGEK
▪ A termálvizek és a Marosi Gyógyiszap egyedülálló a rheumatológiai panaszok enyhítésére. ▪ A térség klimatikus adottságai kedvezők: magas	▪ A turisztikai trendek markánsan az aktív és a gyógy turizmus irányába fejlődnek, így a térség átfogó turisztikai kínálata egyre nagyobb vonzerőt jelent

a napsütéses órák száma, és az éves hőösszeg. ▪ A térségben található a Mártélyi Tájvédelmi Körzet, valamint a Csanádi-puszták földrajzi egység jelentős része, mely a Körös-Maros Nemzeti Park része. A terület élővilága és megjelenése különleges élményeket kínáló látványosság a turisták számára. ▪ A térség legfontosabb gazdálkodási öröksége a makói hagyma és hosszúgyökér, amely hungarikumok országosan ismert termékek ▪ A térség gazdaságában meghatározó szerepet játszik a fejlett mezőgazdaság. A területen elsősorban kalászos gabona, vöröshagyma, fokhagyma, fűszerpaprika és gyökér zöldségek termelése folyik. ▪ A lakosság mezőgazdasági tapasztalati szaktudása és termelési kultúrája hagyományosan jó. ▪ természetes vizek közelsége, a Tisza, a Maros és a Holt Tisza környezete ▪ A térség kerékpárutakkal való ellátottsága jó ▪ Megfelelő mennyiségű és minőségű szálláshely rendelkezésre áll	▪ A nyári települési rendezvénysorozatok, komoly turisztikai vonzerővel rendelkeznek, és nő a közösségépítő erejük ▪ A térségben megerősödtek a családi gazdaságok, nő az igény helyben a magasabb feldolgozottsági szint elérésére a vállalkozások részéről ▪ Kistermelői termények, élelmiszerek és kézműves áruk elismertsége és kereslete fokozatosan nő ▪ Növekszik a térségben a nagyobb foglalkoztatók jelenléte, a gazdasági erősödéssel nő az általuk foglalkoztatottak száma és egyre nagyobb beszállítói igény realizálódik ▪ Tovább bővülő kerékpárút hálózat ▪ A települések az állami otthonteremtési támogatások segítségével ösztönözhetik a betelepülést
GYENGESÉGEK ▪ A térség az országon, a régión és a megyén belül is periférikus elhelyezkedésű, így a térség az ország gazdasági vérkeringésében nem a megfelelő mértékben van benne. ▪ A termelői piac szervezettsége alacsony, a termelők összefogása hiányzik, ezért az értékesítési nehézségeken túl, a megtermelt javak profitjának nagyobb része nem a termelőknél jelenik meg. ▪ A csapadék eloszlása a térségben és időben szélsőséges. Több terület belvizes, más területeken a többlet csapadék sem okozott gondot, ezekre inkább a szárazság a jellemző. Belvíz és aszályveszély elleni védekezés gyengesége ▪ A térségben az országos átlagot meghaladó a munkanélküliség. A helyben maradó fiatalok alacsony képzettségűek. ▪ A térség demográfiai szempontból az országos átlagnál kedvezőtlenebb helyzetű, a népesség elöregedő, a fiatalok jelentős része a térségen kívül keres boldogulási lehetőséget. ▪ A mezőgazdasági infrastruktúra állapota rossz; a mezőgazdasági utak, az öntöző és belvízelvezető csatornák elhanyagoltak. ▪ A térségi mikrovállalkozások nagy része korszerűtlen technológiával, alacsony hatásfokkal termel, szolgáltat ▪ Települések forráshiánya miatt a	VESZÉLYEK ▪ A szélsőséges időjárási változások okozhatnak problémát a mezőgazdasági termelésben. ▪ A nem nagyváros közeli falvak népesség megtartó ereje folyamatosan csökken. A kis lakosságszámú falvak elnéptelenedése. ▪ A természeti, épített és kulturális örökségek védelmének terén a jelentős időveszteség veszélyeztetheti az örökségek megóvását. Sok esetben több településen is csak az örökségek megújítása és felelevenítése lehetséges. ▪ A mezőgazdasági termékek alacsony támogatottsága és magas előállítási költségei további versenyhátrányt jelentenek a világpiacon. ▪ A jelentkező beszállítói igényeket az alacsony technológiai fejlettségű és elavult eszközparkkal rendelkező térségi vállalkozások nem tudják teljesíteni ▪ a védőterületek lehatárolása hiányában, a vízbázist veszélyeztető tevékenységek megjelenése ▪ a mezőgazdasági politika kedvezőtlen alakulása miatt, a fenntartható tájgazdálkodás háttérbe szorulása

fejlesztések, állapot karbantartások elmaradása	

A fejlesztési szükségletek túlnyomó részére országos vagy regionális szinten kell hatékony megoldást találni. A nagy környezetvédelmi, vízgazdálkodási és közlekedésszervezési beavatkozási igényekre a nemzeti fejlesztési programok megfelelő megoldásokat kínálnak. A foglalkoztatási, képzési és szociális fejlesztési igényekre is találhatunk megfelelő intézkedést, hiszen a térségben felmerülő problémák az ország térségeinek túlnyomó részében változatlan formában ugyancsak felmerülnek.

A stratégiai tervben meghatározott célok jól körülhatárolhatók, mégis összefüggenek, egymásra épülnek és csak együttes elérésük garantálja a jövőkép megvalósítását. A három prioritás a helyzetelemzés által felvetett három fő probléma megoldását tűzi ki célul.

Legfontosabb a térség egészét érintő problémánk, a gazdasági környezet és általában a vállalkozások fejletlensége. Ez okozza a makrogazdasági adatokon túlmutató hátrányokat, amelyeket az itt élők mindennapjaikban tapasztalhatnak. A gazdaságfejlesztés problémaköre ugyan a mikro vállalkozások szintjén országosan általánosnak tekinthető, de ennek a területnek a fejlesztése annyira fontos, hogy a térségi specifikumok vizsgálata mindenképp szükséges.

Az elemzésekből láthatóan a térségre jellemző a munkanélküliség, az inaktivitás magas foka és a vállalkozások gyenge teljesítménye, a szolgáltatás és a turizmus alacsony gazdasági részesedése. A termelésben részt vevők, termelői, vagy vállalkozói státuszuktól függetlenül az üzemméretüknél fogva sérülékeny csoportot képeznek a gazdaságon belül. A korszerűtlen termelési körülmények, az elavult vagy hiányos eszközpark, a termeléshez szükséges kiegészítő technológia hiánya, valamint a költséges logisztika rövidtávon ellehetetleníti az egyébként is forráshiányos piaci szereplő tevékenységét.

Fejlesztő stratégiánk alapja a térségi **mikrovállalkozások technológiai és logisztikai fejlesztése**. Offenzív stratégiánk a térségi **Egészségvédelmi és rekreációs feltételeinek komplex fejlesztése** és szintén a civil szektort érintő védekezési stratégia a **Közérdekű és környezet megóvási tevékenységek minőségi fejlesztése.**

A stratégiában a gazdaság fejlesztése három, egymásra épülő, szinergikus hatásokat célzó intézkedésen keresztül valósul meg. Az intézkedések a fenti célok elérése érdekében beavatkozási irányvonalakat jelölnek ki. A helyi gazdaság beruházásainak támogatása a gazdasági környezet fejlesztésével mind a mezőgazdasági és ipari termelő tevékenységeket, illetve más szolgáltató tevékenységet végző, illetve ezen területekre beruházó pályázók megalapozott fejlesztési igényeihez biztosítanak forrást. A források elsősorban eszközbeszerzéseket támogatnak, hiszen ez jelenthet azonnali rövidtávú segítséget a kapacitások növeléséhez. A támogatás döntő része a termelő és szolgáltató eszközök beszerzésére kíván forrást biztosítani.

Kulturális, társadalmi örökségünk védelme a gazdaságfejlesztést követően a második fontos terület. Értékeink megőrzése nélkül elképzelhetetlen a gazdaság és a társadalom hosszú távú, fenntartható fejlesztése. A stratégia ide vonatkozó intézkedései a települési rendezvények támogatásán keresztül elősegítik a gazdasági fellendüléshez szükséges települési, társadalmi háttér kialakítását, a társadalmi hálózatok, kulturális örökség megőrzését és fejlesztését.

Mindez szoros kölcsönhatásban van a másik két prioritás által megcélzott gazdaságfejlesztéssel: a gazdaság erősítése nagyobb jövedelemteremtő képességet biztosít, ez a foglalkoztatás javulása és a többletbevételek következtében a gazdasági és lakókörnyezet

fejlődését hozza. A tartós hatás érdekében szükséges az **élhetőbb egészségesebb település** program, amely keretében a vidéken élő lakosság életkörülményeinek javítása valósul meg egészségügyi, környezet védelmi beruházások támogatásával. Mindezek következményeként növekszik a település népességmegtartó ereje, ami a továbbiakban újabb beruházásokat eredményez. A folyamat a gazdaságélénkítéssel indul és önjáró gazdaságfejlesztéssé alakul, amely képes a térség komplex fejlődését hosszú távon biztosítani. A program a termelő szektor fejlesztésével indul, ezzel párhuzamosan a turisztikai ágazat fejlesztését megalapozó beruházok is elkezdődnek. Az alapok megteremtését követően a szolgáltató ágazat fejlesztése kezdődik, amely mind a gazdaság, mind az élhetőbb környezet kialakításában fontos szerephez jut. Az életminőség javítását célzó program a közérdekű és környezet megóvási tevékenységek minőségi fejlesztése beruházások indításával együtt zajlik. A közösségfejlesztési intézkedés támaszkodik az előzőekben megvalósult beruházások során keletkezett eredményekre, azok köré szerveződik. Arra törekszünk, hogy a rendelkezésre álló pénz 100%-át a programban elköltsük, így a lehető legnagyobb gazdaságélénkítő hatást érjük el.

8. A stratégia beavatkozási logikája

A beavatkozási logika LEADER vonatkozású rövid összegzése

A LEADER beavatkozás a HFS-en keresztül, az SO8 vonatkozásában megállapított számos szükséglet kielégítéséhez hozzájárul. A KAP ST-ben foglalt SWOT elemzés erősségként említi az ország vidéki térségeit lefedő LEADER hálózatot, amely helyi ismerettel, kapcsolatrendszerrel, fejlesztéspolitikai és program végrehajtói tapasztalattal rendelkező helyi erőforrást biztosít a helyi fejlesztésekhez. Ugyanakkor veszélyként említi ezen erőforrás további erodálódását. E két megállapításra épül az a szükséglet, amely a fejlesztéspolitikai programok végrehajtásához szükséges helyi szintű emberi erőforrás szükségességét definiálja. E szükséglet kielégítését szolgálja a LEADER beavatkozás működési és animációs keretéből finanszírozott helyi akciócsoportok hálózata.

A SWOT elemzésben erősségként szerepel, hogy a LEADER a vidéki térségekben jellemzően alacsony tőkeerővel és kockázattűrő képességgel rendelkező mikrovállalkozások és civil szervezetek számára adekvát, kisléptékű, a helyi szükségletekre szabott fejlesztési forrást biztosít. Az elemzés gyengeségként említi a LEADER források korlátosságát, illetve a kisléptékű források felhasználásának a léptékhez képest magas adminisztratív terheit. A fenti erősségre és gyengeségre épül az a szükséglet, amely a helyi/térségi igényekhez illeszthető, ezekre mérhető hatással bíró fejlesztéseket és az ehhez szükséges forrás szükségességét definiálja. E szükséglet kielégítéséhez járul hozzá a LEADER helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása.

A SWOT elemzésben gyengeségként szerepelnek a vidéki közlekedési és az egyéb lakossági szolgáltatások minőségének javításához szükséges infrastruktúra fejlettségének területi különbségei. Erre reagál az a szükséglet, amely az életminőséget emelő helyi lakossági szolgáltatások infrastrukturális hátterének fejlesztését teszi szükségessé. A korábbi évek tapasztalatai alapján a LEADER programnak fontos célja a vidéki élettér fejlesztése a szolgáltatások és az azokhoz szükséges kisléptékű infrastruktúra fejlesztésével, valamint a helyi kötődés és a közösségi kapcsolatok erősítése a közösségeket aktivizáló programokkal és az ahhoz szükséges környezet fejlesztésével. Az Európai Unió vidéki térségeinek hosszú távú jövőképével összhangban a fenti célok elérése érdekében – elsősorban tudásátadással, jó gyakorlatok bemutatásával – ösztönözni szükséges a társadalmi innovációt és a digitális eszközök adta lehetőségek kihasználását.

8.1 A stratégia jövőképe

A Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósulásával a kiváló természeti adottságokkal rendelkező Tisza- Maros vidék településein a gazdasági teljesítmény dinamikusan növekszik, nő a térség eltartó képessége és versenyképessége, a vállalkozások foglalkoztatási és jövedelemtermelő képessége fenntartható módon fejlődik. A minőségi alapszolgáltatások kialakításával, az egészségmegőrző és családbarát fejlesztésekkel és a közösségi összetartozást erősítő programoknak köszönhetően, jó társadalmi közérzet és színvonalas települési környezet alakul ki, amelynek köszönhetően az itt élők komfortérzete emelkedik, identitástudata mélyül, ezáltal a térség a befektetők és a turisztikai látogatók számára is egyre vonzóbbá válik.

8.2 A stratégia célhierarchiája

A HFS átfogó céljai a kérdőíves felmérés, projektötletek feldolgozása és térségi szakértői javaslatok alapján az alábbiak:

Tisza-Maros vidék gazdaságának fejlesztése a termelők és vállalkozások technológiai megerősítésével

A helyzetelemzést megalapozó felmérések során a térség szereplői egyöntetűen a térség gazdaságának és turizmusának a megerősítését tartották a legfontosabb célnak. A helyi vállalkozások technológiai megerősítése, a helyi gazdaság növekedési pályára állításának első kulcslépése

Tisza-Maros vidéki lakosság életminőségének és egészségi állapotának javítása, térségi identitástudatuk növelése

A felmérések és a statisztikai adatok alapján térséget egyre jobban fenyegeti a települések elöregedése. Ennek a trendnek a kezelése és a közösség számára hátrányos hatásainak kiküszöbölése újszerű beavatkozási mechanizmusokat igényel.

Az átfogó célok teljesülése felé az alábbi specifikus célokon keresztül kívánunk eljutni:

- **A vidéki térségekben a mikro- kis- és középvállalkozások indítása, fenntartása, erősítése;**
  A gazdaság- és vállalkozásfejlesztés alapját a térségben a rendszerváltás előttről megörökölt, mára megújult és megerősödött feldolgozóipari ágazatok alkotják, melyek igen jelentős számú szakképzett és kevéssé képzett (jórészt idény-jellegű) munkaerőt is lekötnek. A térség gazdasági struktúrájában és a foglalkoztatásban jelentősen nő az agrárium élőmunka-igényes ágazatainak szerepe (kertészet, állattenyésztés, halgazdálkodás, tájfenntartás, természetmegőrzés) és az ezekhez kapcsolódó háttér és feldolgozóipar. Fontos tényezőnek számít a megerősödő környezetgazdálkodás és a vidéki helyi gazdaság szinergikus megerősödése is, ami a foglalkoztatás mellett a vidék jövedelemtermelő, népességmegtartó képessége szempontjából is meghatározó tényező.
- **a vidéki térségekben a lakosság humán közszolgáltatásokhoz való hozzájutásának előmozdítása**;
  Az elöregedő társadalom okozta kihívásokra adekvát válaszokat kell adni, ezért a helyi orvosi ellátás fenntartása, továbbá a jelenlegi, valamint a jövőben potenciálisan előforduló pandémiás helyzetek gyors és hatékony kezelése miatt szükséges az egészségügyi kapacitások, a járóbeteg szakellátás fejlesztése és a védekezési infrastruktúrák fejlesztésére, illetve a meglévő protokollok felülvizsgálatára fókuszálni, szűrőprogramokat lebonyolítani.

- **közösségi élet, közösségi marketing, közösségi terek infrastrukturális fejlesztése, épített és kulturális örökség megőrzése;**

  A települések életében fontos szerepet játszanak a civil szervezetek, és a települések által tartott rendezvények, amelyek a közösségfejlesztés megvalósításához járulnak hozzá, egyúttal – civil, önkéntes tevékenységük révén –színesítik a települések kulturális, valamint sportkínálatát, és segítik az önkormányzatokat szociális, kulturális és sportcélú, egészségfejlesztő testmozgással összefüggő feladataik ellátásában.
- **megújuló energia, klímabarát, víz visszatartási, környezetvédelmi megoldások alkalmazása helyi szinten**

  A klímavédelemhez is kapcsolódva, a természeti károk csökkentése érdekében szükséges intézkedéseket, fejlesztéseket hozni. Ezek része a fenntartható gazdálkodás, az őshonos fajok védelme, a természeti környezet védelméhez illetve a károkozó tevékenységek megszüntetéséhez kapcsolódó tevékenységek támogatása. Része továbbá a védendő és megőrzendő táji és természeti elemek javítása, a települési zöldterületek fejlesztése, a táj mint érték védelme.

9. Cselekvési terv

9.1 Az intézkedések leírása

1. számú intézkedés

1) Az intézkedés megnevezése: A lakosság életminőségének és egészségi állapotának javítása komplex egészségmegőrző programokkal
2) Specifikus cél: a vidéki térségekben a lakosság humán közszolgáltatásokhoz való hozzájutásának előmozdítása

3) Indoklás, alátámasztás: Az elöregedéssel sújtott települések lakosságának fokozott mértékben szükséges az egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, és egészségügyi rehabilitációs tevékenység magas színvonalú helyben történő biztosítása. A szolgáltatást nyújtó önkormányzati fenntartású közintézmények vagy nonprofit szervezetek eszközparkja gyakran elöregedett, de a cserére csak komplex programokon keresztül van lehetőség, amelyet gyakran forráshiány akadályoz.

4) A támogatható tevékenységek meghatározása: A támogatással a Tisza-Maros Vidék Jövőjéért Egyesület LEADER HACS illetékességi területén fejleszteni kívánja az elöregedéssel sújtott lakosság számára nyújtott, az egészségmegőrzést, betegségmegelőzést, szűrőprogramok lebonyolítását, a gyógyító-, és egészségügyi rehabilitációs tevékenységet szolgáltató intézmények eszközellátottságát. Egészségmegőrzéssel kapcsolatos rendezvényeket. Támogatni tervezett tevékenységek: szolgáltatás vásárlás, eszközbeszerzés, immateriális javak beszerzése, rendezvények szervezése.

5) Nem támogatható tevékenységek meghatározása:
   - Személygépjármű beszerzés

- Élő állat vásárlás
- Használt árucikkek beszerzése
- Támogatási jogosultságok megvásárlása

6) Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A kistérségi lakosság minden korosztályának életminőségét alapvetően meghatározza az egészségi állapotuk alakulása, a jó egészségi állapot megőrzése.

Alapvetően azon projektek kerülnek kizárásra, amelyek hatályos támogatói okirattal rendelkeznek - az államháztartás alrendszereiből, vagy a Strukturális Alapokból származó konstrukciók forrásai kapcsán - a tervezett HF-ekre történő támogatási kérelem benyújtásakor ugyanazon megvalósítási helyre, ugyanazon tevékenység tekintetében. Ez alól kivételt képez, ha a HF-re benyújtandó fejlesztési igény a korábban fejlesztett tevékenység minőségi továbbfejlesztésére irányul a korábbi projekt eredményeinek fenntartásával. A korábbi pályázati konstrukciók bemutatását és a HF-től való lehatárolását a megalapozó dokumentumban vagy a projekt adatlapon szükséges bemutatni.

Az egyén személyes felelősségén, életvitelén túlmenően kiemelten fontos, hogy az egészségügyi szolgáltatásokat nyújtó háziorvosi praxisok, rendelők, és egészségügyi szolgáltató központok, infrastrukturális fejlettsége és eszközellátottsága, milyen szintet ér el. Az intézkedés a TOP - Egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése kiegészítése, vagy helyettesítő tevékenysége. A lehatárolás módja az 50 millió Ft alatti projektméret és az eszközbeszerzés engedélyezése.

7) A jogosultak köre:

- Költségvetési szervek és költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek
- Jogi személyiségű nonprofit szervezetek (egyházi jogi személyek, egyesületek, alapítványok, nonprofit gazdasági társaságok)

8) A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- a nemek közötti, a társadalmi esélyegyenlőtlenség és a hátrányos helyzet csökkentését célzó kezdeményezések ösztönzése,
- a térség szempontjából újszerű, innovatív megoldások,
- ár-érték arány, azaz a tervezett költségek és eredmények közötti egyensúly, költséghatékonyság,
- fizikai/pénzügyi/környezeti megvalósíthatóság és fenntarthatóság,
- projektterv minősége,
- térségi szempont,
- a működési terület környezeti, gazdasági és társadalmi jellemzőit,
- humán erőforrás.

9) Tervezett forrás:

a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 40 000 000 Ft
b) a támogatás intenzitása: legfeljebb 100 %
c) a projektméret korlátai: 20 000 000- 40 000 000 Ft
d) a támogatás módja: Hagyományos költségelszámolás

10) A felhívás meghirdetésének tervezett ideje: 2024. II. félév – 2027. II. félév

11) A projektek megvalósítására rendelkezésre álló időtartam: 24 hónap

12) Kimeneti indikátorok:

- A szolgáltatásokhoz és az infrastruktúrához jobb hozzáféréssel rendelkező vidéki lakosság száma: 5000 fő
- Rendezvényeken résztvevők száma + felzárkóztatási projektek érintettjeinek száma: 1000 fő
- Fejlesztéssel érintett önkormányzatok száma: 5
- Fejlesztéssel érintett szervezetek száma: 1

2. számú intézkedés

1) Az intézkedés megnevezése: Tisza-Maros értékei tematikus rendezvények lebonyolítása rendezvény eszközök beszerzése

2) Specifikus cél: közösségi élet, közösségi marketing, közösségi terek infrastrukturális fejlesztése, épített és kulturális örökség megőrzése

3) Indoklás, alátámasztás: A térség számos olyan kulturális és természeti adottsággal rendelkezik, melynek bemutatása és népszerűsítése mind az önkormányzatok, mind a civil szervezetek kiemelt célja. A térségi fiatal lakosság identitás tudatának erősítésre van szükség a helyi értékek bemutatásán keresztül. Ahhoz, hogy ezeknek a rendezvényeknek a megvalósításában minél nagyobb számú térségi lakost vagy idelátogatót bevonjanak elengedhetetlenül szükséges, hogy az esemény magas színvonalú és széles tömegeket megmozgató legyen. A rendezvényeken az akcióterület még két településének tematikus bemutatását kell végrehajtani. A rendezvények színvonalas lebonyolításához a települések nem rendelkeznek megfelelő minőségű eszközökkel.

4) A támogatható tevékenységek meghatározása:

- rendezvény lebonyolítása
- Eszközbeszerzés
- A rendezvény népszerűsítését szolgáló marketing tevékenység.

5) Nem támogatható tevékenységek meghatározása:

- Személygépjármű beszerzés
- Élő állat vásárlás
- Használt árucikkek beszerzése
- Támogatási jogosultságok megvásárlása

6) Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A kistérségi lakosság minden korosztályának életminőségét alapvetően meghatározza az egészségi állapotuk alakulása, a jó egészségi állapot megőrzése.

Alapvetően azon projektek kerülnek kizárásra, amelyek hatályos támogatói okirattal rendelkeznek - az államháztartás alrendszereiből, vagy a Strukturális Alapokból származó konstrukciók forrásai kapcsán - a tervezett HF-ekre történő támogatási kérelem benyújtásakor ugyanazon megvalósítási helyre, ugyanazon tevékenység tekintetében. Ez alól kivételt képez, ha a HF-re

benyújtandó fejlesztési igény a korábban fejlesztett tevékenység minőségi továbbfejlesztésére irányul a korábbi projekt eredményeinek fenntartásával. A korábbi pályázati konstrukciók bemutatását és a HF-től való lehatárolását a megalapozó dokumentumban vagy a projekt adatlapon szükséges bemutatni.

A térség rendezvényeinek jelenlegi ismertsége nem kielégítő, a meglévő rendezvények száma, és összehangoltsága sem megfelelő, ezért a kulturális és gazdasági adottságok nem megfelelően kihasználtak. Fontos a partnerségben történő lebonyolítás így a helyi közösségek aktivitásának, felelősség vállalásának és együttműködési készségeinek erősítése valósul meg. A rendezvény a TOP-rendezvényeitől a tartalmában és a támogatási összeg nagyságában lehatárolható.

7) A jogosultak köre:

- Költségvetési szervek és költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek
- Jogi személyiségű nonprofit szervezetek (egyházi jogi személyek, egyesületek, alapítványok, nonprofit gazdasági társaságok)

8) A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- a nemek közötti, a társadalmi esélyegyenlőtlenség és a hátrányos helyzet csökkentését célzó kezdeményezések ösztönzése,
- a térség szempontjából újszerű, innovatív megoldások,
- ár-érték arány, azaz a tervezett költségek és eredmények közötti egyensúly, költséghatékonyság,
- fizikai/pénzügyi/környezeti megvalósíthatóság és fenntarthatóság,
- projektterv minősége,
- térségi szempont,
- a működési terület környezeti, gazdasági és társadalmi jellemzőit,
- humán erőforrás.

9) Tervezett forrás:

a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 40 000 000 Ft

b) a támogatás intenzitása: legfeljebb 100 %

c) a projektméret korlátai: 1 000 000 - 10 000 000 Ft

d) a támogatás módja: Hagyományos költségelszámolás

10) A felhívás meghirdetésének tervezett ideje: 2024. II. félév – 2027. II. félév

11) A projektek megvalósítására rendelkezésre álló időtartam: 24 hónap

12) Kimeneti indikátorok:

- Rendezvényeken résztvevők száma + felzárkóztatási projektek érintettjeinek száma: 1000 fő
- Beszerzett eszközök száma: 3 db

- Fejlesztéssel érintett önkormányzatok száma: 3 db
- Megvalósult rendezvények száma: 3 db

3. számú intézkedés

1) Az intézkedés megnevezése: Helyi vállalkozók, szolgáltatók, termelők műszaki-technológiai és infrastrukturális fejlesztéseinek támogatása

2) Specifikus cél: A vidéki térségekben a mikro- kis- és középvállalkozások indítása, fenntartása, erősítése;

3) Indoklás, alátámasztás: A térségben alacsony a gazdasági aktivitás. A működő vállalkozások túlnyomó többsége kis és középvállalkozás /mezőgazdasági termelő, amelyekre legtöbbször az önfoglalkoztatás, az alacsony szintű termelékenység és a tőkehiány jellemző. A helybeli vállalkozások csak kevés munkaerőt képesek foglalkoztatni, a helyi munkaerő többsége térségen kívülre jár dolgozni. A mikrovállalkozások, jövedelemtermelő és foglalkoztatási szerepének erősítésével bővíthető a helyi munkahely kínálat, csökkenthető a szociális és gazdasági hátrányokat eredményező inaktivitás és munkanélküliség. A helyzetfeltárás során megállapítást nyert, hogy a falvakból történő elvándorlást csökkenteni, a helyben foglalkoztatást segíteni kell. A vállalkozások fejlesztése, szolgáltatási körök szélesítése, innovatív vállalkozási ötletek megvalósításának támogatása segítheti a térség gazdasági fellendítését. A vállalkozások, jelenlegi eszközeivel előállított termékek minősége és a szolgáltatási színvonal sok esetben elmarad a velük szemben támasztott igényektől. A térség vállalkozói szektorának erősítésére szükség van, hiszen a helyben kialakított munkahelyek a vidék népességmegtartó erejét jelentősen javíthatják. A vállalkozói kedv növekedése által, a fejlesztések következtében munkahelyek maradnak meg, újak jönnek létre, a vállalkozások versenyképessége javul, nagyobb árbevétel érhető el, ezáltal a helyi adóbevételek növekedhetnek.

4) A támogatható tevékenységek meghatározása: Olyan gazdaságfejlesztési projektek támogatása amelyek növelik a vállalkozói/termelői aktivitást, a versenyképességet, az innovációs képességet, új munkahelyek létrehozása, meglévő munkahelyek megtartása céljából. Támogatni tervezett tevékenység: építés, gép- és eszközbeszerzés, infrastrukturális fejlesztés.

5) Nem támogatható tevékenységek meghatározása:

- Személygépjármű beszerzés
- Élő állat vásárlás
- Használt árucikkek beszerzése
- Támogatási jogosultságok megvásárlása

6) Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Alapvetően azon projektek kerülnek kizárásra, amelyek hatályos támogatói okirattal rendelkeznek - az államháztartás alrendszereiből, vagy a Strukturális Alapokból származó konstrukciók forrásai kapcsán - a tervezett HF-ekre történő támogatási kérelem benyújtásakor ugyanazon megvalósítási helyre, ugyanazon tevékenység tekintetében. Ez alól kivételt képez, ha a HF-re

benyújtandó fejlesztési igény a korábban fejlesztett tevékenység minőségi továbbfejlesztésére irányul a korábbi projekt eredményeinek fenntartásával. A korábbi pályázati konstrukciók bemutatását és a HF-től való lehatárolását a megalapozó dokumentumban vagy a projekt adatlapon szükséges bemutatni.

Intézkedésünk kapcsolódhat a TOP vállalkozásfejlesztési alprogramjához, de eltérés van a vállalkozás működési idő kikötésében, mert nem kell 3 éve működő vállalkozásnak lenni, a támogatás összegében és intenzitásában A VP keretében nyújtott egyéb támogatási formáktól a támogatási összeg és üzemméret határolja le az intézkedést.

7) A jogosultak köre:

- Természetes személyek, őstermelők,
- Egyéni vállalkozó,
- Jogi személyiségű vállalkozások (mikro-, kis- és középvállalkozások),
- Költségvetési szervek és költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek

8) A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- a nemek közötti, a társadalmi esélyegyenlőtlenség és a hátrányos helyzet csökkentését célzó kezdeményezések ösztönzése,
- a térség szempontjából újszerű, innovatív megoldások,
- ár-érték arány, azaz a tervezett költségek és eredmények közötti egyensúly, költséghatékonyság,
- fizikai/pénzügyi/környezeti megvalósíthatóság és fenntarthatóság,
- projektterv minősége,
- térségi szempont,
- a működési terület környezeti, gazdasági és társadalmi jellemzőit,
- humán erőforrás.

9) Tervezett forrás:

a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 224 994 246 Ft

b) a támogatás intenzitása: 65 %

c) a projektméret korlátai: 1 000 000 – 10 000 000 Ft

d) a támogatás módja: Hagyományos költségelszámolás

10) A felhívás meghirdetésének tervezett ideje: 2024. II. félév – 2027. II. félév

11) A projektek megvalósítására rendelkezésre álló időtartam: 24 hónap

12) Kimeneti indikátorok:

- Fejlesztéssel érintett vállalkozások száma: 22 db

- Beszerzett eszközök száma: 12 db
- Új munkahelyek száma: 1 db

4. számú intézkedés

1) Az intézkedés megnevezése: Közfeladat ellátási, környezet megóvási, állatvédelmi tevékenységek minőségi fejlesztése

2) Specifikus cél: megújuló energia, klímabarát, víz visszatartási, környezetvédelmi megoldások alkalmazása helyi szinten

3) Indoklás, alátámasztás: A felhívás célja a vidéki térségekben élők életminőségének a javítása, a vidéki települések vonzóbbá tétele olyan, a fenntarthatóság növelését és a társadalmi felzárkózást és az egész életen át tartó tanulást elősegítő fejlesztések által, melyek a helyi szükségletek mértékéhez igazítva tényleges közösségi jellegű funkciókkal és használattal bírnak. Kiemelt célkitűzés az energia- és erőforrás hatékonyság növelése, illetve az alapvető szolgáltatásokhoz és a közösségi élet feltételeihez való hozzáférés javítása a közösségi terek fejlesztésével. A környezet állapotának megóvása és biztonságossá tétele alapvető feladat a lakosság életminőségének javítása érdekében.

4) A támogatható tevékenységek meghatározása: A települési önkormányzatok által elvégzett településkép megőrzéséhez fűződő feladok ellátásához szükséges eszközök és munkagépek beszerzése, a civil szervezetek állatvédelemhez és környezetmegóváshoz kapcsolódó feladatai ellátásához szükséges eszközbeszerzések és kisléptékű infrastrukturális beruházások. Támogatni tervezett tevékenységek: építés, eszköz- és gépbeszerzés, kisléptékű infrastrukturális beruházás.

5) Nem támogatható tevékenységek meghatározása:

- Személygépjármű beszerzés
- Élő állat vásárlás
- Használt árucikkek beszerzése
- Támogatási jogosultságok megvásárlása

6) Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Alapvetően azon projektek kerülnek kizárásra, amelyek hatályos támogatói okirattal rendelkeznek - az államháztartás alrendszereiből, vagy a Strukturális Alapokból származó konstrukciók forrásai kapcsán - a tervezett HF-ekre történő támogatási kérelem benyújtásakor ugyanazon megvalósítási helyre, ugyanazon tevékenység tekintetében. Ez alól kivételt képez, ha a HF-re benyújtandó fejlesztési igény a korábban fejlesztett tevékenység minőségi továbbfejlesztésére irányul a korábbi projekt eredményeinek fenntartásával. A korábbi pályázati konstrukciók bemutatását és a HF-től való lehatárolását a megalapozó dokumentumban vagy a projekt adatlapon szükséges bemutatni.

A TOP-tól támogatási összegben elhatárolódunk, mivel abban 50 millió Ft a minimum igényelhető támogatási összeg. A VP keretében, azon belül a diverzifikációra irányuló intézkedésben lesz lehetőség hasonló célú fejlesztésekre de kizárólag mezőgazdasággal foglalkozó mikro vállalkozásoknak minősülő pályázók esetén.

7) A jogosultak köre:

- Költségvetési szervek és költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek
- Jogi személyiségű nonprofit szervezetek (egyházi jogi személyek, egyesületek, alapítványok, nonprofit gazdasági társaságok)

8) A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- a nemek közötti, a társadalmi esélyegyenlőtlenség és a hátrányos helyzet csökkentését célzó kezdeményezések ösztönzése,
- a térség szempontjából újszerű, innovatív megoldások,
- ár-érték arány, azaz a tervezett költségek és eredmények közötti egyensúly, költséghatékonyság,
- fizikai/pénzügyi/környezeti megvalósíthatóság és fenntarthatóság,
- projektterv minősége,
- térségi szempont,
- a működési terület környezeti, gazdasági és társadalmi jellemzőit,
- humán erőforrás.

9) Tervezett forrás:

a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 24 000 000 Ft

b) a támogatás intenzitása: legfeljebb 100 %

c) a projektméret korlátai: 1 000 000 – 5 000 000 Ft

d) a támogatás módja: Hagyományos költségelszámolás

10) A felhívás meghirdetésének tervezett ideje: 2024. II. félév – 2027. II. félév

11) A projektek megvalósítására rendelkezésre álló időtartam: 24 hónap

12) Kimeneti indikátorok:

- Fejlesztéssel érintett önkormányzatok száma: 2 db
- Fejlesztéssel érintett szervezetek száma: 1 db

9.2 Együttműködések

a) Térségek közötti és nemzetközi együttműködések megvalósítása

Az együttműködések tervezett tématerületei: Kerékpáros, vizi- és lovasturizmus, turisztikai szolgáltatók együttműködésének ösztönzése, térségi túra útvonalak fejlesztése

Cél: A vidéki térségekben a mikro- kis- és középvállalkozások indítása, fenntartása, erősítése

Indoklás, alátámasztás: A korábbi együttműködésben történt térségi fejlesztésnek köszönhetően a Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület minden települését érintő kerékpáros túraútvonal került kialakításra, amely a Tisza folyón a Mindszent- Baks átkelési lehetőséggel a **Kistelek és Környéke Vidékfejlesztési Egyesület** tervezési területén tovább fejleszthető. Ugyanezen szomszédos területen nagy hagyományai vannak a lótartásnak, lovassportnak és a hozzájuk kapcsolódó rendezvények is egyre gyakoribbak.

Napjaink kiemelkedő turisztikai vonzereje a lovasturisztika. Az együttműködési projekt célja, hogy a turisztikai szolgáltatók egymással összefogva közösen növeljék a meglévő lovas turizmus versenyképességét eszközbeszerzéssel, lovastúra útvonalak és pihenőhelyek kijelölésével. A cél egy lovas turisztikai útvonal kialakítása a lovas szervezetekkel szorosan együttműködve, mely alkalmas a lovasturizmus különböző ágazatainak (lovastúra, fogathajtás, távlovaglás, military) fogadására/kiszolgálására. Tervezett együttműködő partnerünk a lovas szervezetek mellett a melyben a HACS-ok fogják koordinálni az együttműködést.
A Maros és Tisza folyók a vizi aktív turizmus fejlesztésére kiváló lehetőséget adnak. A szomszédos **Déli Napfény Leader Egyesület** bevonásával a turisztikai szolgáltatóknak összefogási lehetőséget biztosítunk és a túraútvonalak népszerűsítésében nyújtunk segítséget. A tevékenységek becsült forrásigénye: 20 millió Ft.

b) Egyéb együttműködések megvalósítása

Helyi termékek előállításához kapcsolódó marketing tevékenység támogatása: Apátfalva, Csanádalberti, Maroslele, Székkutas, Kövegy közmunka programja keretében, illetve a korábbi sikeres LEADER pályázatok eredményeként igazi helyi értéket képviselő termékek kerülnek előállításra. A termelők vásárokon, vagy az erre a célra megvalósított Makói Portékatár értékesítői közreműködésével adják el termékeiket. A térségi értékesítésre egyre alaposabb marketing munka és egyre kifinomultabb csomagolás a jellemző. A helyi termékek vevőköre jelenleg elsősorban a Makóra érkező turistákból tevődik össze.

A kerékpáros turisztikai együttműködés kiemelt projektként tud működni a térség területén. Egyre nő a kerékpárutak száma, hossza. Kiemelt cél, hogy tájékoztató táblákkal, pihenőhelyekkel/esőbeállókkal ellátva egységes hálózat kialakulását segítse a projekt. Ehhez térkép, applikációk kapcsolódnak. Tervben van csatlakoztatni a Bejárható Magyarország, és az EuroVelo (Európai Kerékpárút Hálózat) útvonalaihoz.

Tematikus rendezvények lebonyolítása együttműködés keretében. Választható témák: helyi termékek népszerűsítése, ökoturisztikai lehetőségek bemutatása, agrárfejlesztések bemutatása, térségi kultúrák találkozása, környezetünk védelme, térségi gasztronómia)

Az új, bővebb kapcsolati háló megerősítése szükséges, hisz a bevezetés viszonylag rövid időszaka nem volt elegendő erre. A térségben megvalósuló rendezvények a helyben élők szabadidejének színvonalas eltöltéséhez járulnak hozzá.

A térségekben jelentősen bővülő kerékpárutak (Makó-Kiszombor, Makó-Apátfalva, Makó – Maroslele - Hódmezővásárhely), a két nagyobb város (Hódmezővásárhely, Makó) kerékpáros úthálózatával kiegészítve, jelentős turisztikai célpontok elérését teszik lehetővé kerékpárral. Hozzájárul a térség megismeréséhez, az egészséges életmód terjesztéséhez.

A helyi termékek preferálása a rövid ellátású láncok kialakulását segítik, ill. a hagyományőrzést is erősítik. Ebben már előzményként szerepel a „Helyi termékeket népszerűsítő programsorozat a dél-alföldi kistérségekben” című térségek közötti nagy pályázat, amely 12 település programját kapcsolta össze egy éven keresztül. Erre a programra 50 M Ft-ot nyert el a 12 település.

9.3 Kommunikációs terv

1. Az Egyesületünk célcsoportjai: a Makói és Vásárhelyi járásban működő önkormányzatok, vállalkozók és civil egyesületek, alapítványok tagsága, kivéve Makó és Hódmezővásárhely városok belterületén működő intézményeket, civil egyesületeket, vállalkozásokat.

2. Az Egyesületünk az alábbi kommunikációs eszközöket használja:

- Időszakosan megjelenő hírlevél,
- Rádiós megjelenés (interjú, hirdetések) a két járás területén egyaránt elérhető frekvenciát biztosító Rádió7 adásaiban.
- A www.tiszamaros weboldal frissített hírfolyama.
- Telefonos tájékoztatás
- Makói Mozaik/ Promenád hirdető felületeken történő híradás

A kommunikációs tevékenységek típusai:

Írásos, és szóbeli kommunikáció típusait használjuk, a fórumok, tájékoztatók fontos elemei a munkánknak, így tud igazán eljutni az információ pontosan a szélesebb nagyközönség felé.

3.A kapott információkhoz kapcsolódó visszacsatolások lehetséges módja:

A HACS működésével kapcsolatos iratokba, az Elnökkel történő egyeztetést követően bárki betekinthet. Az egyesület tagjai írásban kapják meg a Közgyűlés összehívásáról szóló értesítőt, a döntéseket tartalmazó jegyzőkönyv pedig munkaidőben megtekinthető a munkaszervezet irodájában.

Szóbeli tájékoztatás kérhető az Elnökség tagjaitól. Előzetes telefonon vagy írásban történt időpont egyeztetést követően szóbeli információ kérése lehetséges.

A személyes megjelenés esetén, vagy telefonos érdeklődés esetén Ügyfél regisztrációs lap kerül kiállításra. A beszélgetés tartalma dokumentálásra kerül, a kérdésekre reagálunk. Szükség esetén egyeztetünk a kifizető hatósággal, és az egyeztetett álláspontot közöljük az ügyféllel.

4.A kommunikációval kapcsolatos felelősségi körök tekintetében a munkaszervezet vezető, az elnök /alelnök nyilatkozataiban képviselheti az egyesület hivatalos álláspontját. Az ehhez szükséges humán kapacitás megfelelő.

5. HFS kommunikáció ütemterve:

Fórumsorozat a két térség településein (2024. augusztus-szeptember)- Rendezvények

Önkormányzati vezetők tájékoztatása HFS - ben foglalt előrehaladásról (2024. május ez követően évente)- Rendezvény

Közgyűlési beszámolók. (2024. május ezt követően évente)- Rendezvény

A HFS közzététele a szervezet honlapján- Elektronikus kommunikáció (2024. 02. 09. ezt követően a változások esetén frissítés)

A HFS - ról beszámoló tartása a térségi folyóiratban, rádióban - Média (2024. március ezt követően évente a felhívásokhoz kapcsolódóan)

5.5. Pénzügyi terv a kommunikációs tevékenységgel kapcsolatban:

A HFS Intézkedések nyilvánossági költségei- (2023.11.30- 2024.10.01)- 1.000.000,-Ft

Az intézkedések végrehajtásával kapcsolatos költségek- (2023.10.30- 2027.12.31)- 1.500.000,-Ft/év

9.4 Egyéb, a HACS által megvalósított projektek

Az Egyesület Székkutas Község Önkormányzatával együttműködésben egy állatvédelmi mintaprojekt kidolgozását tervezi, amely elsősorban a kóborló ebek befogásával, kezelésével és elhelyezésével kapcsolatos tapasztalok alapján egy újszerű, a jogszabályoknak is megfelelő eljárásrendet kíván kidolgozni és megteremti az ezzel foglalkozó térségbeli szervezetek közötti kommunikációs csatornák új alapjait. A mintaprojekt kidolgozásának várható forrásigénye 5 millió Ft.

10. Monitoring és Indikátorok

A monitoring folyamatok eredményeinek révén az Európai Bizottság értékes információkhoz jut, amelyek:

- elemzési szempontból szilárdan megalapozzák a jövőbeni szakpolitikai tervezőmunkát;
- segítséget nyújtanak a szakpolitikai célkitűzések és a programok célkitűzéseinek kidolgozásához, a későbbiekben pedig eszközül szolgálnak a kitűzött célok hosszú távú megvalósulásának mérése során.

A monitoring megfelelő végrehajtásának feltétele, hogy a szakpolitikai célkitűzések és a tervezett intézkedések összhangban legyenek egymással. A kiegyensúlyozott területfejlesztés, során hangsúlyos szerepet kap a foglalkoztatás és növekedés előmozdítása, illetve a szegénység visszaszorítása a vidéki térségekben.

A közös kereten belül végzett értékelés a szakpolitikai intervenciós intézkedések hatását hivatott felmérni. Az értékelés tényekkel szolgál a döntéshozatali munkához, és javítja a KAP keretében végrehajtott intervenciós intézkedések hatékonyságát, hasznosságát és eredményességét. Ezen túlmenően az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot is növeli, és előmozdítja a kapcsolódó tanulási folyamatokat.

Annak érdekében, hogy az értékelések szerves részét képezzék a szakpolitikai döntéshozatali folyamatnak, és teljesüljenek az előírt referenciaértékek, a Bizottság iránymutatásokat és eszköztárat dolgozott ki a jogalkotás minőségének javítása érdekében, melyek követelményeket fogalmaznak meg, és ismertetik a bevált módszereket a KAP kiértékelésére vonatkozóan.

2021. december 6-án az Európai Parlament és a Tanács elfogadta a KAP-stratégiai tervekhez nyújtott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról szóló (EU) 2021/2115 rendeletet. Ez a rendelet létrehozza a teljesítmény-, monitoring és -értékelési keretet, amelyet 2023 és 2027 között kell majd alkalmazni a közös agrárpolitikára vonatkozóan.

A teljesítmény-, monitoring és -értékelési keret elősegíti, hogy a szakpolitikai hangsúly a szabályoknak való megfelelésről a teljesítményre és az eredményekre helyeződjön át. Ez az új teljesítményalapú teljesítési modell közös teljesítménymutatókat alkalmaz.

Ezek közé a közös teljesítménymutatók közé tartoznak a következő indikátorok:

- kimeneti mutatók, amelyek a KAP végrehajtásának nyomon követésére fognak szolgálni;
- eredménymutatók, amelyek segítségével figyelemmel lehet kísérni, milyen előrelépést érnek el az uniós országok az előre kitűzött célértékek teljesítése terén;
- kontextus- és hatásmutatók, amelyek használatával meg lehet állapítani, hogy általánosságban hogyan teljesít, a szakpolitika a KAP célkitűzéseihez képest.

A HACS-okra vonatkozó adatok

- A HACS tervezési területével lefedett települések száma, a lakossági adatok (a HACS területének népességére vonatkozó információ).
- A HACS tagjainak teljes száma az alábbi bontás szerint:
  - azok amelyek valamely közigazgatási szervet képviselnek;
  - azok, amelyek helyi magángazdasági érdekeket képviselnek (például gazdasági szervezetek, helyi vállalkozások stb.);
  - azok, amelyek helyi szociális érdekeket képviselnek (például nem kormányzati szervezetek, helyi egyesületek stb.), valamint
  - az egyéb eltérő kategóriákba sorolható tagok.
- A HACS döntéshozó testületét alkotó HACS tagok teljes száma szervezettípus szerinti bontásban:
  - azon tagok száma, akik valamely közigazgatási szervet képviselnek;
  - azon tagok száma, akik/amelyek helyi magángazdasági érdekeket (például gazdasági szervezeteket, helyi vállalkozásokat stb.) képviselnek;
  - azon tagok száma, akik/amelyek helyi szociális érdekeket (például nem kormányzati szervezeteket, helyi egyesületeket stb.) képviselnek;
  - azon tagok száma, akik/amelyek az egyéb eltérő kategóriákba sorolhatóak.
- A HACS döntéshozó testületét alkotó HACS tagok neme.
- A HACS döntéshozó testületét alkotó tagok életkora, kiemelten a fiatalok száma a HACS döntéshozó testületében, 41. életévét be nem töltött személy.

A HACS-ok tevékenységeire vonatkozó adatok

- A HACS által végrehajtott műveletek száma összesen (a HF-ek keretében kibocsátott TO-kban szereplő kedvezményezettek megbontása jogi státusz szerint):
  - a magánszemélyek vagy vállalkozások által végrehajtott műveletek száma;
  - a közigazgatási szervek által végrehajtott műveletek száma;
  - a helyi magángazdasági érdekek képviselői (például vállalkozói szövetségek, kereskedelmi kamara stb.) által végrehajtott műveletek száma;

- a helyi szociális érdekek képviselői (például nem kormányzati szervezetek, helyi egyesületek stb.) által végrehajtott műveletek száma;
- a kutatási szervezetek által végrehajtott műveletek száma;
- a több, különböző típusú szereplő által közösen végrehajtott műveletek száma;
- eltérő kategóriákba tartozó szereplő által végrehajtott műveletek száma.

- A HACS által végrehajtott interregionális együttműködési projektek száma.
- A HACS által végrehajtott transznacionális együttműködési projektek száma.
- A tudástranszferhez kapcsolódó műveletek száma, beleértve a fenntartható, gazdasági, társadalmi, környezeti és éghajlatbarát teljesítményre vonatkozó tanácsadást, képzést és tudáscserét.
- A termelői szervezetekkel, a helyi piacokkal, a rövid ellátási láncokkal és a minőségrendszerekkel kapcsolatos műveletek száma, beleértve a beruházások támogatását, a marketingtevékenységeket stb.
- A megújuló energia-termelési kapacitásokhoz kapcsolódó műveletek száma, beleértve a biomassza alapú energiatermelés kapacitásaihoz kapcsolódó műveleteket is.
- A környezeti fenntarthatósághoz, valamint az éghajlatváltozás mérséklésével és az ahhoz való alkalmazkodással kapcsolatos célok eléréséhez hozzájáruló műveletek száma a vidéki térségekben.
- A munkahelyteremtő műveletek száma.
- A vidéki vállalkozásokat – többek között a biomassza alapú gazdaság területén működő vállalkozásokat – támogató műveletek száma.
- Az intelligens falvakra vonatkozó stratégiákkal kapcsolatos műveletek száma.
- A szolgáltatásokhoz és az infrastruktúrához, többek között a széles sávú rendszerekhez való hozzáférést javító műveletek száma.
- A társadalmi befogadás területén végrehajtott műveletek száma.
- Az egyéb, eltérő kategóriákba tartozó műveletek száma.

10.1Monitoring

A közös kereten belül végzett monitoring kulcsfontosságú információkkal szolgál a KAP végrehajtásáról. Az Európai Bizottság szorosan nyomon követi a mezőgazdasági piacok alakulását, a vidékfejlesztés terén jelentkező fejleményeket és a KAP forrásainak felhasználását.

A Tisza és Maros Vidék Jövőjéért Egyesület komoly erőfeszítéseket tesz a közvetlen és közvetett eredmények összegyűjtésére. A Helyi Fejlesztési Stratégiához kapcsolódó monitoring, a stratégia előrehaladásának, hasznosságának és a vállalt indikátorok megvalósulásának vizsgálatát foglalja magába, ellenőrzését folyamatossá kell tenni a közeljövőben, több típusú monitoring eszközt használva.

A 2023-2027-as évek monitoring és értékelési tervek megvalósításához igénybe vesszük az Irányító Hatóság által biztosított informatikai rendszert, amely az ügyfél-, projekt és fejlesztési stratégiai szinten is képes az adatok gyűjtésére, rendszerezésére, elemzést segítő szűrések, kimutatások kezelésére. Az informatikai rendszer egyes felületei országosan egységesek, más részei stratégia, projekt, illetve ügyfél specifikusak, amely jelentősen tudja segíteni a monitoring tevékenységet.

A monitoring, kontrolling és értékelés a stratégia teljes életciklusára (2023-2027), annak 5 fő szakszára (tervezés, végrehajtás, 2 felülvizsgálati időszak, lezáró) vonatkozik. A monitoring tevékenység során a résztvevők többek között elemzik és értékelik a megvalósítás

előrehaladását, erőforrás felhasználásának mértékét, a tevékenységek tervek szerinti megvalósítást, a tervezett indikátorok létrejöttét és az eredmények elérését, valamint a kívánt társadalmi-gazdasági hatások elérését is.

Alkalmazandó monitoring eszközök 2023-2027 között

Megnevezés	Leírás
Stratégia előrehaladásáról készült jelentések	A projektközi jelentések a HFS megvalósulásáról. A HFS előrehaladásáról készült összefoglaló jellegű évi jelentést, mely magába foglalja a forrás-felhasználást, indikátorok teljesülését, fenntarthatóságot. A jelentést jól lehet hasznosítani akkor, ha valamilyen célirányos, megelőző jellegű beavatkozásra van szükség.
Helyszíni szemlék	Látogatás a projekthez tartozó tevékenységek helyszínén (megvalósult pályázatok), a projektek teljes körű megismerése céljából.
Kérdőívek (online és nyomtatott)	A tagság számára készített egységes kérdőív, mely segít mérni a HFS hatékonyságát és a projektötletekhez, pályázatokhoz való illeszkedést. A vállalt indikátorok összegyűjtését és a tagság aktivitását, együttműködési szándékát, képességét, társadalmi hatást.
Önellenőrző lap	Önértékelés eszköze. Méri a HFS indikátorainak megvalósulását, hatékonyság, forrás-felhasználás, animációs tevékenységek eredményeit, saját szervezeti és szakmai fejlődést, fenntarthatóságot.
Interjú	Személyes interjú tervezői csoporttagokkal, pályázókkal, projektgazdákkal.
Peer-to-peer értékelés	Szakmai tapasztalatcsere keretében hasonló kvalitású, hasonló témában dolgozó szakemberek egymás vállalkozását, üzletét, projektjét nézik meg. (A peer angol szó, jelentése egyenrangú felet jelent)

A monitoring a fejlesztési stratégia megvalósítása alatt

Módszer	Vizsgált témák	Eszközök	Gyakoriság
Önellenőrzés – belső monitorig – Önértékelés	HFS indikátorainak megvalósulása, hatékonyság, forrás-felhasználás, animációs tevékenység eredményei, saját szervezeti és szakmai fejlődés, fenntarthatóság.	jelentések készítése, önellenőrző lap, kérdőív	évente de szükség esetén pályázati időszakonként
Kontrolling	a monitoring által szolgáltatott információk segítségével a stratégia megvalósulásának, előrehaladásának folyamatos nyomon követése, a tervezett és a tényleges folyamatok összehasonlításával, elemzésével	kérdőívek, beérkezett pályázatok elemzése, illeszkedés vizsgálata, interjú, helyszíni szemle, információk alapján statisztika és beszámolók készítése	végrehajtási fázisban évente de szükség esetén pályázati időszakonként
Projektértékelés	A stratégia megvalósulásának meghatározott időpontokban (előzetesen, közben vagy a befejezést követően) elvégzett részletes elemzése mutatószámok (indikátorok) alkalmazásával, amelynek célja a projekt egészére, vagy egy	kérdőívek, beérkezett pályázatok elemzése, illeszkedés vizsgálata, interjú, helyszíni szemle, tanulmányutak, peerto-peer értékelés, közösségi videó	tervezési fázisban egyszer, végrehajtási fázisban periodikus, lezáró fázisban

	meghatározott részterületére vonatkozóan a célelérés, a teljesítések, az eredmények és a hatások, azaz a projekt hatékonyságának vizsgálata. Ezen túlmenően az értékelés célja a projekt egészének átgondolása, módosítások kidolgozása, következő projektek tervezésénél figyelembe vehető tapasztalatok leszűrése, hatékonyság értékelése.	készítése, információk alapján statisztika és beszámolók készítése	egyszer
A vállalt indikátorok megvalósulásának vizsgálata	Vállalt indikátorok	kérdőívek, beérkezett pályázatok elemzése, illeszkedés vizsgálata, interjú, helyszíni szemle, tanulmányutak, peerto-peer értékelés, információk alapján statisztika és beszámolók készítése	végrehajtási fázisban évente, lezáró fázisban egyszer
Beérkezett kérelmek és pályázatok HFShoz való Illeszkedésének vizsgálata	Illeszkedés az átfogó, specifikus célokhoz, illetve intézkedésekhez, azok stratégiai és intézkedési jellegű elvárásaihoz	beérkezett projektötletek, pályázatok elemzése, illeszkedés vizsgálata peer-to-peer értékelés, információk alapján statisztika és beszámolók készítése	pályázati időszakonként

Humán erőforrás tervezés

A monitoring feladatok ellátása, összefogása, beszámolók, statisztikák, elemzések készítése egy fő feladata a munkaszervezetben. A tevékenység ellátása időszakos. Összesen egy évben 4 hetet foglal magában. Az interjúk elkészítéséhez és közösségi video lebonyolításához a munkaszervezet tagjai és külső szakértő is bevonásra kerülhet. A hatékony és eredményes lebonyolításhoz szükséges plusz forrás bevonása.

Felülvizsgálatok és értékelések eredményének kommunikálása és terjesztése

A HFS felülvizsgáltok eredményei egyesületi honlapon, fórumokon, rendezvényeken beszámoló, hírlevél, hírportál, blog formájában kerülnek nyilvánosságra.

10.2Az indikátorok megadása

Indikátor neve	Indikátor leírása	Indikátor mértékegysége	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Képzésben, tanácsadásban, ismeretcserében résztvevők száma	R.1[PR] A teljesítmény javítása ismeretek és innováció révén: A fenntartható gazdasági, társadalmi, környezeti, éghajlattal és az erőforrások hatékonyságával kapcsolatos teljesítmény	személyek száma	-	-	-	-	-	-	-

	javítása érdekében tanácsadásban részesülő, illetve képzésben, ismeretcserében vagy az európai innovációs partnerség KAP által támogatott operatív csoportjaiban részt vevő személyek száma								
Termelői csoportokban, termelői szervezetekben, helyi piacokon, rövid ellátási láncokban és minőségrendszerekben részt vevő gazdaságok száma	R.10[PR] Az ellátási lánc szervezettségének javítása: A KAP keretében támogatott termelői csoportokban, termelői szervezetekben, helyi piacokon, rövid ellátási láncokban és minőségrendszerekben részt vevő gazdaságok aránya	gazdaságok száma	-	-	-	-	-	-	-
Kiépített megújuló energiatermelő kapacitás	R.15 A mezőgazdaságból, erdészetből, valamint egyéb megújuló forrásokból származó megújuló energia: Támogatott beruházások a megújulóenergia-termelés kapacitásbővítésébe, a biomassza-alapú energiák termelését is beleértve (kW)	kilowatt	-	-	-	-	-	-	-
	Napelemes fejlesztések		-	-	-	-	-	-	-
	Biomassza		-	-	-	-	-	-	-
	Egyéb		-	-	-	-	-	-	-
Új munkahelyek száma	R.37 Növekedés és munkahelyteremtés a vidéki térségekben: KAP-projektek keretében támogatott új munkahelyek (önfoglalkoztatás is, de a projekt kiépítéséhez szükséges munka nem)	teljes munkaidős egyenérték	-	-	-	-	-	-	1
A KAP támogatással fejlesztett vidéki gazdaságok száma	R.39 A vidéki gazdaság fejlesztése: A KAP keretében nyújtott támogatással fejlesztett vidéki gazdaságok, köztük a biomassza alapú gazdaságok száma	gazdaságok száma	-	-	-	-	-	-	-
A támogatott „okos falu” stratégiák száma	R.40 A vidéki gazdaság okos átmenete: A	„okos falu” stratégiák száma	-	-	-	-	-	-	-

	támogatott „okos falu” stratégiák száma								
A szolgáltatásokhoz és az infrastruktúrához jobb hozzáféréssel rendelkező vidéki lakosság száma	R.41[PR] Összeköttetés teremtése Európa vidéki térségei között: A szolgáltatásokhoz és az infrastruktúrához a KAP-támogatásnak köszönhetően jobb hozzáféréssel rendelkező vidéki lakosság aránya	fő	-	-	-	-	5000	-	-
Rendezvényeken résztvevők száma + felzárkóztatási projektek érintettjeinek száma	R.42 A társadalmi befogadás előmozdítása: A társadalmi befogadást célzó, támogatásban részesülő projektekkel érintett személyek száma	fő	-	-	-	2000	-	-	-
Beszerzett eszközök száma	A projekt keretében beszerzett eszközök száma	db	-	-	-	15	-	-	-
Fejlesztéssel érintett vállalkozások száma	Fejlesztéssel érintett vállalkozások száma	db	-	-	-	22	-	-	-
Fejlesztéssel érintett önkormányzatok száma	Fejlesztéssel érintett önkormányzatok száma	db	-	-	-	-	-	10	-
Fejlesztéssel érintett szervezetek száma	Fejlesztéssel érintett szervezetek száma	db	-	-	-	-	-	2	-
Megvalósult rendezvények száma	A projekt keretében megvalósult rendezvények száma	db	-	-	-	-	-	3	-

11. Indikatív pénzügyi terv

a) A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

Ssz.	Az intézkedések megnevezése	2023	2024	2025	2026	2027	Összesen	%
1.	A lakosság életminőségének és egészségi állapotának javítása komplex egészségmegőrző programokkal	-	-	40	-	-	40	11.98
2.	Tisza-Maros értékei tematikus rendezvények lebonyolítása rendezvény eszközök beszerzése	-	40	-	-	-	40	11,98
3.	Helyi vállalkozók, szolgáltatók, termelők műszaki-technológiai és infrastrukturális fejlesztéseinek támogatása	-	110	-	114,99	-	224,99	67,36
4.	Közfeladat ellátási, környezet megóvási és állatvédelmi tevékenységek minőségi fejlesztése	-	-	-	-	24	24	7,19
5	Állatvédelmi mintaprojekt létrehozása és kivitelezése - TMVJE					5	5	1,5

	Összesen		150	40	114,9	29	333,9	100

b) A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

	2023	2024	2025	2026	2027	Összesen
Működési költségek	-	24,99	24,91	24,90	25,00	99,8
Animációs költségek	-	-	-	-	-	-
Egyéb tervezett bevételek	-	0,02	0,06	0,06	0,06	0,2
Összesen	-	25,01	24,97	24,96	25,06	100

Mellékletek

1. számú melléklet: A HACS összetételének részletes bemutatása

1. A HACS és munkaszervezetének jogi formája, a megalakulás dátuma, fő tevékenységi körök.

A Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület a 2023 és 2027 közötti Európai Uniós fejlesztési ciklusban a KAP Stratégiai Program által rendelkezésre álló LEADER forrás fölött fog diszponálni és a térség helyi szereplőihez pályázati kiírások során eljuttatni.

A HACS munkaszervezetének jogi formája: Egyesület. Megalakulásának dátuma: 2015.12.19. Főbb tevékenységi körök: Település fejlesztés TEÁOR 84.13- Üzleti élet szabályozása, hatékonyság ösztönzése.

2. A HACS összetétele (elnökség, tagság, munkacsoportok taglistája név/szervezet, a HACS-ban betöltött pozíció és a szakterület megnevezésével).

A Tisza és Maros Vidéke Jövőjéért Egyesület 56 fős tagsággal rendelkezik. Ebből tizenkilenc tag– a tizenkilenc települési önkormányzat - képviseli a közszférát, 14 civil szervezet a civil szférát, 13 vállalkozó a vállalkozói szférát, valamint 10 magánszemély is tagja az Egyesületnek, így a szférák közötti kötelezően előírt arány is teljesül a tagság összetételét illetően.

Elnökség: Szél István elnök, Hajnal Gábor alelnök, Gál Csaba, Benkő Zsolt, Szirbik Imre, Kőhalmi Attila, Miklós Anikó

Tagság:

1	Ambrózfalva Község Önkormányzata
2	Apátfalva Község Önkormányzata
3	Községi Önkormányzat Földeák

4	Csanádalberti Község Önkormányzata
5	Csanádpalota Város Önkormányzata
6	Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzata
7	Királyhegyes Község Önkormányzata
8	Kiszombor Nagyközség Önkormányzata
9	Kövegy Község Önkormányzata
10	Magyarcsanád Község Önkormányzata
11	Makó Város Önkormányzata
12	Maroslele Község Önkormányzata
13	Mártély Község Önkormányzata
14	Nagyér Község Önkormányzata
15	Nagylak Község Önkormányzata
16	Óföldeák Község Önkormányzata
17	Pitvaros Község Önkormányzata
18	Székkutas Község Önkormányzata
19	Mindszent Város Önkormányzata
20	Mártélyi Olvasókör
21	Polgárok Kiszomborért Egyesület
22	Antal Sarolta ev.
23	Alapítvány a Mártélyi Általános Iskoláért
24	Újkishomoki Olvasókör Egyesület
25	Tiszta Szívvel Egyesületért Közhasznú Alapítvány
26	Hódmezővásárhelyi Futball Club
27	TÖMEGSPORT CLUB SZÉKKUTAS
28	Zsarkó Imre ev.
29	DÉLGÉP KFT.
30	Tóth János ev.
31	Gregus Máté Bio Kertbarát és Faluszépítő Közhasznú Egyesület
32	Szabó Emese ev.
33	Paplukács Dóra ev.
34	Martin Globe Kft.
35	Ambrus Beáta ev.
36	Vass Gábor ev.
37	Galgóczki Zsolt ev.
38	Maros-menti Utánpótlás Futball Club
39	Jobb Makóért Egyesület
40	Jancsik János ev.
41	Csanád és Térsége Gazdakör
42	„ Hogy Életük Legyen" Alapítvány
43	Szikáncs Jövőjéért Egyesület

44	Hódmezővásárhelyi Gazdasági Egyesület
45	Kucsora Péter ev.
46	Ozgyin Balázs ev.
47	Gál Tamás
48	Nagy Gábor
49	Kőhalmi Attila
50	Gál Csaba
51	Nagy Attila
52	Szűcs János Virgil
53	Nagy Gyöngyi
54	Pongrácz Tamás
55	Czirbus Gábor
56	Szél István

Felügyelő Bizottság:

2021.02.18-i Tisztújító Közgyűlést követően: Drimba Tibor (polgármester), Pótári Mihály Zsolt (civil), Szűcs János Virgil (magánszemély)

Tervezői csoport:

A tervezésben közvetett és közvetlen módon a térség önkormányzati, civil vállalkozói és lakossági szegmense is részt vett. A tervezői csoportban 3 önkormányzatot képviselő tervező, 3 civil szervezetet (ebből 2 vállalkozói érdekképviseletet ellátó) és 1 vállalkozó vett részt. Radó Tibor polgármester településvezetőként lendületesen képviseli a déli határszélen fekvő, nagy hagyományokkal rendelkező Pitvaros község érdekeit. Hajnal Gábor tapasztalt nagyközségi polgármesterként közvetíti a műemlékekben gazdag és színes civil/kulturális életet magáénak mondható Földeák érdekeit. Galgóczkiné Krobák Mária Kövegy község gazdasági fejlesztését viseli szívén, lakosainak életminőségét szem előtt tartva vesz részt a tervezői és a döntési folyamatokban. Benkő Zsolt a Hódmezővásárhelyi Gazdasági Egyesület elnöke. Az egyesület közös érdekeik mentén összefogja a Hódmezővásárhelyen és környékén működő vállalkozókat, legfontosabb céljául a munkahelyteremtés ösztönzését, a működő vállalkozások támogatását tűzte ki céljául. Weszely Tamás a fiatalok problémáit, igényeit jelzi a tervezés során, kezdeményezései a nagycsaládosok kérései nyomán is születnek. Vass Gábor mezőgazdasági vállalkozó főállású agrár szakember, aki összefogja a Csanád és Térsége Gazdakör népes tagságát. A Gazdakör legfontosabb célkitűzése a hagyományőrzés, a pályázati lehetőségek ismerete, a közösségépítés. Antal Sarolta egyéni vállalkozóként dolgozó pályázatkészítési szakember, a szolgáltató szektor aktuális problémáival kapcsolatban tevékenyen részt vesz a CSMAK szolgáltatói tagozati életében.

Helyi Bíráló Bizottság:

- **Farkas János**, Magyarcsanád polgármestere- Lendületes, fiatal polgármestere elkötelezett, helyben élő kistelepülési vezető.
- **Galgóczkiné Krobák Mária**, Kövegy polgármestere- Kövegy a TMVJE tervezési területének legkisebb települése.
- **Nagy Attila**- magánszemély
- Gazdasági Egyesület - **Benkő Zsolt**- A térségben élő és termelő gazdák érdekeit, hagyományait markánsan képviseli az Egyesület.

- **Antal Sarolta ev.**- Jól felkészült gazdasági szakember, aki a közéletben szívesen vállal feladatokat, felelősen gondolkodik településén.
- **Zsarkóné Sánta Zsófia**- 16 éve mezőgazdasági vállalkozásban dolgozik, szakmai és családi gazdálkodói tapasztalata alapján értékként kezeli a fiatalok foglalkoztatását, a helyi termékeket előállítók eszközparkjának fejlesztését

3. A HACS tervezett szervezeti felépítésének bemutatása

A HACS fő döntéshozó szerve a Közgyűlés. Az egyesület működését az Elnökség felügyeli, valamint részt vesz a HFS megalkotásában. Az Elnök a munkaszervezet vezetőjének a munkáltatója. A HFS tervezést a Tervezői Csoport végzi a Munkaszervezet tagjaival. A Helyi Bíráló Bizottság a tervezési területen felügyeli a pályázatok HFS céljainak való megfelelését.

4. Az egyes szervezeti egységek, funkciók szerepének és felelősségi körének bemutatása az útmutató 10. mellékletében felsorolt feladatokat figyelembe véve.

A munkaszervezet feladatkörébe tartozik a helyi szereplők fejlesztési és végrehajtási kapacitásainak kiépítése, beleértve a projektirányítási képességeik fejlesztését is.

A Helyi Bíráló Bizottság feladatkörébe tartozik a hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a pályázatok kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetetlenséget, a holtteher vagy helyettesítő hatást, ugyanakkor biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50%-át állami vagy önkormányzati költségvetési gazdálkodó szervnek nem minősülő partnerek adják.

A Tervezői Csoport feladata a pályázatok tervezése során a kiválasztási kritériumok összeállítása és súlyozása által összhang biztosítása a közösségvezérelt fejlesztési stratégiával, valamint a támogatás szükségességének mérlegelése.

Az Elnökségnek a munkaszervezeten keresztüli feladata a pályázati felhívások vagy folyamatban lévő projektbenyújtási eljárás előkészítése és közzététele, beleértve a kiválasztási kritériumok meghatározását és súlyozását – megfelelő időtartam biztosításával.

A Munkaszervezet feladata a támogatási kérelmek döntés előkészítési célú értékelése.

5. Pályázatok kiválasztásával és a HACS működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása

A döntési folyamat előkészítése

A HBB döntéséhez szükséges adminisztrációt és előkészítő munkát a munkaszervezet végzi. A HBB eljárása a projekt lista munkaszervezet általi előterjesztésével kezdődik.

A HBB megalakulásakor elkészíti a HBB ülések napjáról szóló ütemtervét, amelyet az ügyfelek tájékoztatása céljából a LEADER HACS a honlapján közzétesz. A munkaszervezet a HBB ülését megelőző 2 munkanappal minden HBB tag részére lehetőséget biztosít az ügyfelek által benyújtott projektjavaslatok és mellékletek tanulmányozásra.

Továbbá megküldi az ülésen megtárgyalásra kerülő projektlistát az IH által a HBB eljárásrendben előírt formátumban.

A HBB az ülésen dönthet arról, hogy a HBB üléséről megküldött értesítésben foglalt projektek megtárgyalásán túl tárgyalni kívánja-e azokat a projekteket, amelyek az értesítés időpontja és az ülés között a HACS-hoz beérkeztek, hiánypótlásra kerültek és az előírt módon

beterjeszthetővé váltak. Ha a HBB úgy dönt, hogy ezeket a javaslatokat is megtárgyalja, úgy az összes beterjesztett javaslatról döntenie kell, nem tehet kivételt.

A HACS HBB-a, a HBB ülésének napjáig, az ülés megkezdése előtti időpontig feldolgozza a kérelmeket, ill. azokat az adott ülés napján meg is tárgyalja.

A döntési folyamat

A HBB a hozzá beterjesztett kérelmekről a HFS-ben foglaltak alapján hoz döntést, mely jóváhagyás vagy elutasítás lehet. A döntésről szóló értesítést a HBB a munkaszervezet közreműködésével megküldi az erre rendszeresített elektronikus ügyintézési felületen.

Amennyiben a projektjavaslat elutasításra kerül a HBB-nek meg kell jelölnie az elutasítás indokait és lehetőséget ad az átdolgozásra. Az ügyfél - optimális esetben az elutasítás indokait figyelembe véve - átdolgozás után ismételten benyújthatja projektjavaslatát.

Saját szerkesztés. Forrás: http://www.sze.hu/etk/_palyazatiras/22_leader+

6. A helyi fejlesztési stratégia megvalósítását szolgáló humán erőforrás (képzettség, tapasztalat, készségek) bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében.

Az Elnökség a munkaszervezeten keresztül végzi a stratégia megvalósításával kapcsolatos feladatokat. A munkaszervezet 2 fő projektmenedzser foglalkoztatásán keresztül végzi tevékenységét. A projektmenedzserek képzettsége az területfejlesztési feladatok ellátásához megfelelő. A szükséges fejlesztési és pénzügyi menedzseri kompetenciák rendelkezésre állnak. A 10 év területfejlesztési tapasztalat a kiválasztásnál alapkövetelményként szerepelt. A menedzserek kommunikációs és szervezési készséggel rendelkeznek.

7. A működés fizikai feltételeinek bemutatása.

A munkaszervezet 32 m2-es iroda komplexummal rendelkezik Makó város főterének közelében. A informatikai ellátottság a várható nagyobb tömegű feladat ellátásához is kielégítő mennyiségű és minőségű. A szervezet internet eléréssel, telefonnal, honlappal, valamint az irodai munkához megfelelő bútorzattal rendelkezik. A rendezvények lebonyolításának tárgyi eszközparkja az irodában megtalálható. A helyiségek közül az egyik 16 m2-es helyiség tárgyalóként funkcionál.

8. Működésre tervezett költségvetés szöveges alátámasztása

Az indikatív pénzügyi tervben 2 fő munkatárs alkalmazását irányozza elő a program. Az alkalmazás előre láthatólag 1 irodában valósul meg. 1 fő munkaszervezet vezető, 1 fő projektmenedzser munkakörben.

A működési forrás 2027-ig közel azonos arányban került felosztásra. Az animációs költségek a pályázatokkal kapcsolatos animációs tevékenység és a hálózatkoordinálással járó tevékenységek a működési költségekhez kerültek becsoportosításra. Az animációs költségek között szakértői szolgáltatás igénybevétele is megvalósítható a feladtok függvényében évente változó értékben.

Az egyéb tervezett bevételek soron tervezett összegek felhasználása tagdíj bevételekből adódik. A működésre kerül felhasználásra.

2. számú melléklet: Projekt adatlapok összesítője

Projektadatlapok összesítője 2022.

	Eszközbeszerzés	Építés	Rendezvény, képzés	Szolgáltatás	
Önkormányzat	288 000 000,00	284 000 000,00	54 500 000,00	29 000 000,00	655 500 000,00
Civil	32 000 000,00	68 000 000,00	13 200 000,00	1 500 000,00	114 700 000,00
Vállalkozó	408 800 000,00	159 500 000,00	2 400 000,00	4 500 000,00	575 200 000,00
Összesen:	**728 800 000,00**	**511 500 000,00**	**70 100 000,00**	**35 000 000,00**	**1 345 400 000,00**
	1 345 400 000,00				

Rendezvény	Mezőgazdasági eszköz	Egyéb eszköz	Közösségi eszköz	Közösségi infrastruktúra	Energetika	Képzés	Nem közösségi infra
Kiszombori Nyáresti Koncertek - Zeneterasz	Precíziós gazdálkodás eszközpark beszerzése GPS automatika	Polcos kézikocsik beszerzése-váll	Falukarbantartási munkaeszközök	Kültéri közösségi színtér kialakítása új mobil szabadtéri színpaddal, új térvilágítás kiépítésével, meglévő kavicsos burkolat díszburkolatra történő cseréjével.	KZ önk- a gázalapú fűtési rendszer átalakítása hőszivattyús fűtésre	Helyi termelők képzése-Nagyér-önk	Telephely felújítás
Pitvaros-Szemléletformáló rendezvény	JCB rakodó beszerzése állattenyésztési gazdaságba	Garázsipari berendezések beszerzése-váll	Okoseszközök Kiszombor településen	Az önkormányzat épületében új teakonyha kialakítása	Gazdakör-megújuló energetikai fejlesztés		Telephely kerítés felújítás
Pitvarosi emlékek gyűjtése és tájház kialakítása.	Vetőgép és grubber beszerzése	Irodabútor beszerzés-váll	Eszközfejlesztés Kiszombor Ady Endre Művelődési Házban- Hang, fény technika	önkormányzati tulajdonú területen kb 1000 m2-en pumptrack pálya építése	Sóshalmi olvasókör-megújuló energetikai fejlesztés		Mezőgazdasági tároló épület építése
Pitvarosi Falunap - Áttelepítettek emléknapja	Juh és szarvasmarha tartás eszközfejlesztése	Integrált Vállir rendszer	Közterület karbantartó gépek beszerzése	parkolására alkalmas terek, valamint a meglevő járdaburkolatok akadálymentesítése	Telephely energiahatékonysági fejlesztése - Ambrus Beáta		Mezőgazdasági tároló épület építése
Kövegy-Kulturális programok támogatása	Teleszkópos rakodó beszerzés állattartó telepre		Közösségi színtér kialakítása - mobil színpad-Kövegy	kerékpárút mentén, az építési kivitelezési munkák során kivágott, vagy kipusztult növények (fák, bokrok) pótlása	Kiskereskedelmi egység energiahatékonysági korszerűsítése napkollektoros rendszer és klíma vagy norvég panel kialakítása.		Fedett tároló kialakítása, Kerítés építése
Kövegy-gyermektábor lebonyolítása	Öntözőberendez és és vetőgép beszerzés		Kövegyi vendégváró szálláshely bútorok	Parkoló kialakítása az új Egészségügyi centrum	Napelemes rendeszer telepítése a		Fokhagyma tároló építése

			beszerzése	épületéhez.	gazdaság épületeinek energiaellátására		
Apátfalva- Falunap, Gasztronómiai nap lebonyolítása.	Grubber beszerzés		Helyi termelők képzéséhez szükséges eszközök- Nagyér	Szabványos játékok, és esést tompító burkolatok mellett, a játszótér területén növénytelepítést, és a játszótér határain kerítés építés	Magyarcsanád tanya napelem rendszer telepítése		Fokhagyma tároló építése
Földeák- Falunap, Böllérfesztivál, Rózsalakodalmi rendezvény	Pronar PT612 pótkocsi		A játszóterek felújítása és az eszközellátottságának bővítése- Apátfalva	A meglévő szálláshely infrastruktúra fejlesztése	Telephely energiahatékonysági fejlesztése - Ambrus Beáta		Eszközöknek helység és infrastruktúra kialakítása meglévő melléképületben
Óföldeák- Falunapi rendezvény	MTZ traktor, vátvaforgató eke		A háziorvosok és a védőnői szolgálat eszközeinek bővítése- Apátfalva	Kamera rendszer telepítése és fejlesztése	Telephely energiahatékonysági fejlesztése - Ambrus Beáta		
Ambrózfalvi elszármazottak napja	Családi gazdasághoz szükséges mezőgazdasági eszközök, gépek beszerzése, a hatákonyabb gazdálkodás végrehajtásához.		Platós kisteherautó beszerzése- Apátfalva	Fedett buszvárók telepítése	Telephely energiahatékonysági fejlesztése - Ambrus Beáta		
Ambrózfalvi falunap	Gabona vetőgép beszerzése		Rendezvénysátor, sörpad+asztal garnitúrák, Színpad+technika- Maroslele, Földeák, Óföldeák	Kerékpáros crosspálya kialakítása	Telephely energiahatékonysági fejlesztése - Ambrus Beáta		
Nagylak- 2x1 hetes napközis gyerektábor	Rögtörő henger, csukható tárcsa beszerzése		Önkormányzati tulajdonú iskolakonyha eszközbeszerzése, fejlesztése- Maroslele	Tájház felújítás	Telephely energiahatékonysági fejlesztése - Ambrus Beáta		
Kistérségi nyugdíjas találkozó- Civil- Ambróz	Solis traktor, kultivátor		Platós kisteherautó beszerzése- Maroslele	A város településterveinek megújítása, újratervezése			
Szlovák nap- civil- Ambróz	Pótkocsi, grubber, henger beszerzés		Fogászati eszköz beszerzés- Maroslele	Kültéri főzőhely kialakítása			

Rónay Napok-civil-Kiszombor	Öntözőberendez és beszerzés		Kerékpáros crosspálya kialakítása eszközbeszerzés-Földeák	A település központban a régi postaépület megvásárlása és rendezvényközpon ttá alakítása- civil			
Polgári bál-Rónay díj-Kiszombor	Fokhagyma vető eszközök beszerzése		Fűnyíró traktor, fűkasza, lombgyűjtő, szárzúzó, hótoló, homok szóró, seprő- Székkutas	gazdakör székház felújítás			
Nyilt nap-vállalkozó-Kötelező nyilvánosság-Székkutas	Munkagép beszerzése mezőgazdaságb a (rövidtárcsa, permetező eke, vetőgép)		Platós pick up beszerzése közfeladatok ellátására-Székkutas	biztonsági kerítés építése			
Nyilt nap-vállalkozó-Kötelező nyilvánosság-HMVHELY	Méhészeti termékek, kiszereléséhez, csomagolásához eszközbeszerzés		Pelletgyártó gép beszerzése az önkormányzat biomassza alapú fűtésének biztosítására-Székkutas	József Attila emlékház kialakítása			
			Konyhai eszközök, éttermi bútorok beszerzése-Magyarcsanád	Szoborpark kialakítása			
			Magyarcsanád-Ágdaráló				
			Rendezvény eszközbeszerzés-Ambrózfalva				
			Rendezvény eszközbeszerzés				
			Mobilszínpad és hangosításhoz szükséges eszközök- civil				
			Nyugdíjasklub bútorzat- civil				
			Szlovák önkorm bútorzat				
			Falu közterület gondozáshoz kézi fűnyírók, traktor adapterek, önjáró fűnyíró, irodai laptop, nyomtató-civil Mártély				
			Tájház és kiállítás-civil KZ				
			Kiadvány				

			Kiszomborról Szoborpark kialakítása- civil KZ				

Az adatlapok megtalálhatók a TMVJE irattárában.

3. számú melléklet: HFS által lefedett terület

	Település	**Lakosságszám (fő)**	
1	Ambrózfalva	435	435
2	Apátfalva	2784	2784
3	Csanádalberti	428	428
4	Csanádpalota	2554	2554
5	Földeák	2876	2876
6	Királyhegyes	559	559
7	Kiszombor	3688	3688
8	Kövegy	331	331
9	Magyarcsanád	1268	1268
10	Makó/külterület	23683	262
11	Maroslele	2028	2028
12	Nagyér	456	456
13	Nagylak	337	337
14	Óföldeák	510	510
15	Pitvaros	1180	1180
16	Hódmezővásárhely/külterület	46047	3 493
17	Mártély	1296	1296
18	Mindszent	6269	6269
19	Székkutas	1919	1919
		97 391	**34 817**